

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Joonas Hissa

Terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun ehkäisy rahoitusalailla

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tradenomi

Liiketalouden koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Toukokuu 2020

Tekijä Otsikko	Joonas Hissa Terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun ehkäisy rahoitus- alalla
Sivumäärä Aika	45 sivua Toukokuu 2020
Tutkinto	Tradenomi
Koulutusohjelma	Liiketalous
Suuntautumisvaihtoehto	Laskentatoimi ja rahoitus
Ohjaaja	Lehtori Raija Olkkola
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman laaja kokonaiskuva rahanpesusta ja terrorismin rahoittamisesta pankki- ja rahoitusalalla Pohjoismaissa, sekä auttaa lukijaa ymmärtämään syitä alan toimijoiden muuttuneiden, asiakkaiden arkipäiväiseen asiointiin vaikuttavien käytäntöjen taustalla. Työssä on pyritty huomioimaan aiheen monimutkaisuus ja minimoimaan lakipykälien ja sääntelyn siteeraaminen niiltä osin, kuin se on mahdollista, ja tarjoamaan täten mahdollisimman yksinkertainen ja helppotajuinen tietopaketti myös asiaan vihkiytymättömälle.</p> <p>Opinnäytetyö oli tutkimustyyppinen ja sen sisältö koostui useiden erilaisten tahojen tuottamasta lähdemateriaalista. Teoreettisen kirjallisuuden ja lainsäädännön lisäksi lähdemateriaalina käytettiin mediassa esillä olleita todellisia tapauksia, viranomaisten ja tutkijoiden näkemyksiä alan tämänhetkisistä ja tulevista trendeistä sekä kirjoittajan omakohtaisiin kokemuksiin perustuvia esimerkkitapauksia.</p> <p>Kaiken kaikkiaan työ muodosti useiden erilaisten lähteiden pohjalta kokonaiskuvan 2010-luvun lopun ja 2020-luvun alun tilanteesta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa. Eri lähteiden näkökulmissa esiintyi jonkin verran päällekkäisyyksiä työn edetessä, mikä käytännössä korosti sitä, kuinka vahvasti esimerkiksi pankki- ja rahoitussektori sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan parissa toimivat viranomaistahot ovat kietoutuneet toisiinsa.</p> <p>Työn edetessä kävi selväksi, että ala elää jatkuvassa murroksessa ja että rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät riskit ovat hyvin monimuotoisia. Digitalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa niihin reagoiminen on haastavaa, mutta vastaavasti kehitystä on tapahtunut sekä finanssialan toimijoiden ja viranomaisten prosesseissa että kansalaisten yleisessä suhtautumisessa talousrikollisuuden torjuntaan.</p>	
Avainsanat	rahanpesu, terrorismin rahoittaminen, asiakkaan tunteminen, talousrikollisuuden torjunta

Author Title	Joonas Hissa Anti-Money Laundering and Counter Terrorist Financing in the Financial Industry
Number of Pages Date	45 pages May 2019
Degree	Bachelor of Business Administration
Degree Programme	Business Administration
Specialisation option	Accounting and Finance
Instructor	Raija Olkkola, Senior Lecturer
<p>The goal of this thesis is to give the reader a comprehensive view of anti-money laundering and counter terrorist financing in the Nordics from the finance sector's point of view, and to provide them with insights into the reasons leading to the changes in the processes affecting the institutions' customers' daily lives. The aim is to present the complex subject matter in a simple and precise manner without taking a deep dive into the laws and regulations driving the change but rather focusing on how they are implemented into practice. The idea behind this rather concrete approach is to give readers with no prior background in anti-money laundering or counter terrorist financing a better grasp of the situation in the field.</p> <p>This thesis is a study based on source material provided by multiple different entities. In addition to theory drawn from literature and legal texts, cases prominently showcased in the media, and authorities' and researchers' views on the current and future state of affairs were used as sources. Some parts of the thesis are also based on the writer's own experiences on working in the field for the past six years.</p> <p>All in all, the study formed an overall picture on what anti-money laundering and counter terrorist financing looked like in the turn of 2010s and 2020s based on multiple different types of sources. This caused some themes to overlap throughout the thesis, further showcasing how intertwined the financial sector and the authorities are when it comes to preventing money laundering and terrorist financing.</p> <p>While writing the thesis, it became obvious that the industry is under constant pressure to change with the times, and that risks associated with money laundering and terrorist financing are exceptionally diverse in nature. It is clear that rising up to the challenge posed by rapid digitalization has been difficult. On the other hand, however, the measures already implemented by the financial sector and the authorities have been successful, and that the general public has also embraced the core concepts of preventing financial crime.</p>	
Keywords	Money Laundering, Terrorist Financing, Know Your Customer, Customer Due Diligence

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Asiakkaan tuntemisvelvollisuus	2
2.1	Asiakkaan tuntemisvelvollisuuden perusteet	2
2.2	Yritysassiakkaan tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen	3
2.3	Yrityksen vastuuhenkilöt	4
2.4	Pakotteiden vaikutus asiakkaan tuntemisprosessissa	4
2.5	OFAC-pakotteiden sitovuus suomalaisessa rahoitusjärjestelmässä	6
2.6	Esimerkkejä yritysasiakkaiden omistusrakenteista	7
2.7	Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tuntemisprosessin erityispiirteet	11
2.8	Tunnistamisasiakirjat	12
3	Asiakkaan tuntemisen merkitys rahanpesun ehkäisyssä	14
3.1	Varojen alkuperän selvittäminen	14
3.2	Rahanpesun määritelmä	15
3.3	Rahanpesurikosten tunnusmerkit	15
3.4	Rahanpesurikollisuus autorahoitusyhtiön näkökulmasta	17
4	Terrorismin rahoittaminen ja sen erityispiirteet	18
4.1	Terrorismin rahoittamisen määritelmä ja erityispiirteet	18
4.2	Hawala-järjestelmän osuus terrorismin rahoittamisessa	20
5	Terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun ehkäisy viranomaisnäkökulmasta	22
5.1	Rahanpesuilmoitusten määrän ja laadun kehitys	22
5.2	Rahanpesurikollisuuden trendit	26
5.3	Terrorismin rahoittamisen trendit	28
6	Talousrikosten torjunnan haasteita	29
7	Case-esimerkkejä	30
8	Kansainvälinen rahanpesurikollisuus Suomessa ja muissa Pohjoismaissa	33
9	Lopuksi	37
	Lähteet	39

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on antaa kattava yleiskuva rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja petosten ehkäisystä rahoitusalailla. Opinnäytetyö on koostettu hyödyntäen omaa työkokemustani pankki- ja rahoitusalailla sekä viranomaisten ja median julkaisemaa materiaalia alan viimeaikaisista trendeistä ja merkittävistä tapahtumista.

Olen työskennellyt pankki- ja rahoitusalailla erilaisissa tehtävissä vuodesta 2014 alkaen. Suurin osa tästä ajasta on kulunut eri rahoitusyhtiöissä, joissa ole keskittynyt ensisijaisesti autorahoitukseen ja kulutusluottoihin pääasiassa luottoriskin näkökulmasta. Viimeisen kolmen vuoden aikana tehtäväkuvani on kuitenkin laajentunut koskemaan entistä laajemmin myös rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen koskevia riskejä. Vuoden 2018 loppupuolelta alkaen asiakkaan tuntemisprosesseihin sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvät työtehtävät ovat vieneet karkeasti arvioiden jopa noin 50 prosenttia työajastani.

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunta tuntuikin siis luonnolliselta aiheelta tälle opinnäytetyölle, jota aloin työstää koostamalla yhteenvedon olennaisimmista lakipykälistä ja Finanssivalvonnan ohjeistuksista. Lainsäädännön ohella perehdyin Keskusrikospoliisin ja muiden viranomaisten antamiin tilannekatsauksiin lainsäädännön vaikutuksista todellisuudessa. Näiden tilannekatsausten pohjalta pyrin luomaan mahdollisimman kattavan kuvauksen siitä, miltä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen toimintakenttä näytti 2010-luvun loppupuoliskolla. Käytännössä viranomaisten antama tilannekuva vastasi erittäin läheisesti omakohtaisia kokemuksiani kuluneiden vuosien aikana.

Lisäksi olin seurannut pohjoismaisten pankkien ympärillä velloneita rahanpesuskandaaleja vuonna 2016 julki tulleista, niin kutsutuista Panaman papereista alkaen. Koska aihe on pysynyt ajankohtaisena tähän päivään saakka, päätin ottaa kyseisen kokonaisuuden myös osaksi opinnäytetyötäni.

Työn lopussa käytetyt esimerkkitapaukset taas perustuvat alalla viime vuosina yleisiin epäilyttäviin liiketoimiin ja julkisiin viranomaistietoihin. Mahdolliset yhtäläisyydet todellisiin rikoksiin ja epäilyttävän liiketoiminnan selvittelykokonaisuuksiin ovat puhtaasti sattumanvaraisia.

Opinnäytetyö on rakennettu siten, että työssä on pyritty käymään ensimmäisenä läpi asiakkaan tuntemisvelvollisuutta, joka käytännössä luo pohjan pankkien ja rahoitusyhtiöiden rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen tähtäville prosesseille. Tämän jälkeen työ sukeltaa syvemmälle rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan teoriaan sekä lainsäädäntöön. Viranomaisnäkökulmien on ensisijaisesti tarkoitus esitellä lukijalle teorian ja lainsäädännön vaikutuksia käytännön viranomaistyöhön, kun taas talousrikollisuuden torjunnan haasteita käsittelevä luku ja case-esimerkit käsittelevät aihetta tarkemmin finanssialan toimijoiden näkökulmasta. Lopuksi kansainvälistä rahanpesurikollisuutta Suomessa ja muissa Pohjoismaissa käsittelevä luku esittelee todellisen talousrikosvyyhdin, johon liittyvään uutisointiin tämän opinnäytetyön aiemmat luvut tarjoavat erilaisia näkökulmia.

2 Asiakkaan tuntemisvelvollisuus

2.1 Asiakkaan tuntemisvelvollisuuden perusteet

Asiakkaan tunteminen ja tämän liiketoimien laadun ymmärtäminen luovat pohjan kaikille finanssialan toimijoiden rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaan tähtäville prosesseille. Asiakassuhteen alussa ja sen aikana kerättyjen tietojen perusteella pankit ja rahoitusyhtiöt kykenevät muodostamaan asiakkaastaan profiilin, jonka perusteella tavallisuudesta poikkeavat tapahtumat pystytään myöhemmin havaitsemaan ja tarpeen vaatiessa tutkimaan mahdollisten väärinkäytösten varalta. Ohjeistukset ja prosessit perustuvat lakiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, ja niiden noudattamista valvovat sekä Finanssivalvonta että aluehallintovirasto.

Finanssipalvelun tarjoajalla on lakisääteinen velvollisuus tunnistaa ja tuntea asiakkaansa. Käytännössä tällä tarkoitetaan sitä, että pankin tai muun finanssialan toimijan on varmistuttava asiakkaan oikeasta henkilöllisyydestä ja sen on tunnettava asiakkaansa toimintaa ja taustoja niin laajasti kuin asiakassuhde sitä edellyttää. Lisäksi edellytetään myös, että palveluntarjoaja tietää, kenen toimeksiannosta ja kenen varoilla liiketoimia tehdään. (Finanssivalvonta 2018.)

Laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä säädetään, mitä tietoja palveluntarjoajan on hankittava asiakkaan tuntemista varten. Pykälä määrittelee osan selvitettävistä tiedoista yksiselitteisesti, mutta osassa tarkempi sisältö on jätetty rahoitusyhtiön tai muun palveluntarjoajan riskiperusteisen arvioinnin varaan. Lain mukaan yrityk-

sellä on velvollisuus tuntea asiakkaidensa toiminta ja hankkia perusteet palvelun tai tuotteen käyttämiseksi. Tämän lisäksi palveluntarjoajan tulee järjestää riittävä seuranta, jotta mahdolliset poikkeavuudet asiakkaan toiminnassa voidaan havaita. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 2017, 3 luku 1 §.)

Seuraavat tiedot ovat välttämättömiä peruspankkipalveluasiakkuutta perustettaessa ja ylläpidettäessä. Esimerkiksi osamaksusopimuksen ollessa kyseessä kannattaa kuitenkin huomioida, että näiden tietojen lisäksi saatetaan kysyä lisäksi muita tuntemiseen vaikuttavia tietoja ja niiden tarpeellisuus riippuu asiakassuhteen laadusta ja laajuudesta.

Laissa määriteltyjä pakollisia tunnistamistietoja ovat

- asiakkaan nimi, osoite, henkilötunnus ja kansalaisuus
- tieto siitä, onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö
- tieto asiakkaan taloudellista asemaa kuvaavasta elämäntilanteesta (toisin sanoen tieto siitä, onko asiakas esim. palkansaaja, opiskelija, eläkeläinen)
- asiakkaan ensisijainen tai pääasiallinen pankkiasiakkuus
- tieto varojen ja säännöllisten maksutapahtumien tai rahavirojen tai molempien alkuperästä tai lähteestä
- arvio säännöllisen maksuliikenteen määrästä
- arvio asiakkaan ulkomaanmaksujen määrästä ja näiden maksujen peruste

(Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 2017, 3 luku 3 §).

2.2 Yritysassiakkaan tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen

Yritysassiakkaan tuntemisen ja rahanpesun estämisen näkökulmasta on tärkeää selvittää yrityksen tosiasiallinen edunsaaja. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisesta määrittelee asian seuraavasti:

Osoituksena suorasta omistuksesta pidetään sitä, että luonnollisella henkilöllä on suurempi kuin 25 % omistusosuus tarkasteltavasta oikeushenkilöstä. Osoituksena välillisestä omistuksesta pidetään sitä, että:

1) oikeushenkilöllä, jossa yksi tai useampi luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on suurempi kuin 25 % omistusosuus tai suurempi kuin 25 % osuus äänioikeuksista tarkasteltavasta oikeushenkilöstä, tai;

2) luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, jossa luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin perustuva oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä tarkasteltavan oikeushenkilön hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä.

Jos tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä tunnistamaan tai 1 momentissa säädetyt edellytykset eivät täyty, tosiasiallisina edunsaajina pidetään tarkasteltavana olevan oikeushenkilön hallitusta tai vastuunalaisia yhtiömiehiä, toimitusjohtajaa tai muuta vastaavassa asemassa olevaa henkilöä. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 2017, 1 luku 5 §.)

2.3 Yrityksen vastuuhenkilöt

Tosiasiallisten edunsaajien ja osakkaiden lisäksi on syytä kiinnittää huomiota myös yrityksen vastuuhenkilöihin. Luottotietolaissa määritellään, että yrityksen vastuuhenkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka merkitään viranomaisen julkiseen rekisteriin yhtiömiehenä, vastuunalaisena yhtiömiehenä, toimitusjohtajana, yrityksen hallituksen jäsenenä tai varajäsenenä taikka henkilönä, jolla on prokura- tai nimenkirjoitusoikeus. (Luottotietolaki 2007, 1 luku 3 §.)

Vaikka erityisesti monien pienten osakeyhtiöiden tapauksessa yrityksen tosiasiallinen edunsaaja pystytään usein määrittelemään ja tällä on lisäksi myös yleensä vastuuhenkilöasema joko yrityksen toimitusjohtajana tai yrityksen hallituksen jäsenenä, ei asia yritysten koon kasvaessa ole omakohtaisten havaintojeni perusteella enää yhtä yksiselitteinen. Esimerkiksi työssä kohtaamissani kansainvälisissä yksityisomisteisissa suuryrityksissä omistusosuudet saattavat olla niin pirstaleisia, että niiden perusteella ei saada määriteltyä ketään, joka omistaisi yrityksestä yli 25 prosenttia ja olisi sitä kautta tosiasiallinen edunsaaja.

Olen kohdannut vastaavia tilanteita myös esimerkiksi silloin, kun kyseessä on pörssilistattu yritys. Tällöin tosiasiallista edunsaajaa ei voida luotettavasti päätellä tai määritellä, sillä yrityksen osakkeet ovat jatkuvasti kaupankäynnin kohteena. Kuten edellisessä lainkohdassa todetaan, edunsaajana on näissä tapauksissa pidettävä esimerkiksi yrityksen hallitusta, toimitusjohtajaa tai muuta vastaavassa asemassa toimivaa henkilöä. Tällöin on siis erityisen tärkeää, että asiakkaan tuntemisprosessi ulotetaan koskemaan myös yrityksen vastuuhenkilöitä.

2.4 Pakotteiden vaikutus asiakkaan tuntemisprosessissa

Lisähaasteen tosiallisten edunsaajien selvittämiseen tuovat muun muassa monimutkaiset, monesti useita valtiorajoja ylittävät omistusketjut. Lisähaasteen tuovat myös sekä valtiollisten että monikansallisten instituutioiden aiheuttamat talouspakotteet, jotka saattavat vaikuttaa merkittävästi asiakkaan riskiprofiiliin tai äärimmäisissä tapauksissa estää asiakassuhteen avaamisen tai jatkamisen kokonaan. Lisäksi pankit ja muut finanssialan

toimijat saattavat käyttää omien riskienhallintaperiaatteidensa mukaisia sääntöjä asiakkaidensa riskiprofiilin määrittelemisessä.

Euroopan neuvosto on sivuillaan listannut eri tyyppisiä pakotteita ja jakanut ne tyyppinsä perusteella kahteen ryhmään, diplomaattisiin pakotteisiin ja yksittäisiin pakotteisiin. Diplomaattiset pakotteet ovat luonteeltaan yleisluontoisia, mikä saattaa tarkoittaa esimerkiksi diplomaattisuhteiden katkaisemista tiettyyn maahan tai sitä, että EU:n jäsenmaat voivat kutsua diplomaattiedustajansa kotiin koordinoidusti. (Eurooppa-neuvosto 2019.)

Pankki- ja rahoitussektorin näkökulmasta merkittävämpiä ovat kuitenkin tietyn tyyppiset yksittäiset pakotteet. Käytännössä näitä ovat yksittäisten henkilöiden tai yhteisöjen EU-alueella olevan omaisuuden jäädyttämispäätökset tai erinäiset talouspakotteet, jotka saattavat esimerkiksi kieltää tiettyjen palvelujen tarjoamisen tai pakotteiden kohteena olevaan yhteisöön investoimisen. Muita yksittäisiä pakotteita ovat esimerkiksi yksittäisten henkilöiden maahantulokiellot tai aseidenvientikiellot, mutta näiden merkitys finanssisektorille on vähäinen. Tämän tyyppisten pakotteiden asettamiselle vaaditaan aina EU:n perussopimusten mukainen oikeusperusta. (Eurooppa-neuvosto 2019.)

Euroopan unionin käytäntönä on panna täytäntöön kaikki YK:n turvallisuusneuvoston hyväksymät pakotteet. Tämän lisäksi EU saattaa asettaa omia pakotteitaan tai koventaa YK:n asettamia pakotteita toteuttamalla omia lisätoimenpiteitään. (Eurooppa-neuvosto 2019.)

Euroopan unionin ja Yhdistyneiden kansakuntien jäsenmaana Suomi on sitoutunut noudattamaan molempien tahojen asettamia pakotteita. Lisäksi keskusrikospoliisi voi tarvittaessa määrätä yksityishenkilöiden tai yhteisöjen varat jäädytettäväksi estääkseen kohdetta käyttämästä varojaan terrorististen tekojen tekemiseen tai sellaisen valmisteluun taikka yritykseen. Varojen jäädyttämisestä säädetään laissa varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi. (Poliisi 2020.)

Omakohtaisten kokemusteni ja kollegoideni kanssa käymieni keskustelujen perusteella pakotelistojen merkitys suomalaisille rahoitusalan toimijoille on korostunut vuonna 2014 tapahtuneen Krimin miehityksen jälkeen, kun muun muassa Euroopan unioni ja Yhdysvallat alkoivat asettaa talouspakotteita venäläisyrittäjille ja Venäjän johdon lähipiiriin kuuluviksi katsotuille yksityishenkilöille. Erityisesti Yhdysvaltain valtionvarainministeriön alaisuudessa toimivan OFAC:n (Office of Foreign Assets Control) asettamat sanktiot

ovat iskeneet myös Suomeen kytkeytyneisiin venäläisiin yksityishenkilöihin ja yrityksiin verrattain laajasti.

Kun aloitin työurani vuonna 2014, Venäjä juuri miehittänyt Krimin niemimaan ja länsimaat valmistelivat ensimmäistä Venäjän valtiojohtoon ja näiden lähipiiriin kohdistuvaa pakoteaaltoaan ja ensimmäiset kaupankäyntiin liittyvät rajoitteet olivat astuneet voimaan. Pakotteet Venäjää vastaan eivät kuitenkaan olleet vielä saavuttaneet nykyistä mittakaavaansa. Koska aiemmin merkittävimmät sanktiot keskittyivät Pohjois-Korean ja Iranin kaltaisiin tunnettuihin Yhdysvaltojen vihollisvaltioihin sekä erinäisiin terroristijärjestöihin, joiden toiminta Suomessa on rajallista tai käytännössä olematonta, oli kansallisten toimijoiden asettamien pakotteiden vaikutus suomalaisten rahalaitosten arkeen huomattavasti nykyistä vähäisempi. Erityisesti Yhdysvallat on kuitenkin vuosien saatossa kiristänyt Venäjään kohdistuvaa pakotepolitiikkaansa ja OFAC:n asettamat pakotteet ovatkin kokemuksieni perusteella lisänneet sekä todellisten sanktio-osumien että niin sanottujen väärin positiivisten sanktio-osumien määriä merkittävästi. Äärimmäisissä tapauksissa nämä osumat ovat johtaneet jopa asiakassuhteiden purkamisiin tai jäädyttämisiin.

2.5 OFAC-pakotteiden sitovuus suomalaisessa rahoitusjärjestelmässä

Vaikka Suomen laki ei velvoita pankkeja noudattamaan OFAC:n asettamia pakotteita, ne joutuvat käytännössä kuitenkin toimimaan niiden mukaisesti. Pahimmillaan yhdysvaltalaispakotteiden noudattamatta jättäminen saattaa johtaa esimerkiksi pankin itsensä joutumiseen pakotteiden kohteeksi ja esimerkiksi dollarialueelle suuntautuvan maksujenvälityksen vaikeutumiseen tai estymiseen, mikä tarkoittaisi käytännössä pankkien täydellistä sulkemista kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta. Tämän vuoksi käytännössä jokainen eurooppalainen pankki seuraa Euroopan unionin ja YK:n asettamien pakotteiden lisäksi myös OFAC:n sanktiolistoja ja säätelee omia toimiaan niiden mukaisesti huolimatta sen aiheuttamasta ylimääräisestä työtaakasta. (Liikemies Boris Rotenbergin ja suomalaispankkien oikeudenkäynti on alkanut 2019.)

Konkreettisenä esimerkkinä Yhdysvaltojen asettamiin pakotteisiin liittyvistä haasteista voidaan pitää esimerkiksi viime aikoina mediassa esillä ollutta suomalais-venäläisen liikemiehen, Boris Rotenbergin, ja Handelsbankenin, Nordean, OP Yrityspankin sekä Danske Bankin välistä oikeusjuttua. Yhdysvaltojen näkemyksen mukaan Rotenberg kuuluu Venäjän hallinnon lähipiiriin ja maan viranomaiset ovat tämän vuoksi asettaneet tämän pakotelistalle, minkä seurauksena pankit ovat kieltäytyneet välittämästä Rotenbergin maksusuorituksia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Rotenberg ei voi maksaa

tileiltään pieniäkään maksusuorituksia, sillä pankit palauttavat aina maksusuorituksen lähettäjän tilille. Rotenberg itse katsoo, että hänellä on Venäjän ja Suomen kaksoiskansalaisena oikeus tulla kohdelluksi yhdenvertaisesti muiden EU-kansalaisten kanssa, kun taas pankit vetoavat tulkinnanvaraiseen pakotelainsäädäntöön liittyviin riskeihin ja EU:n rahanpesusäädöksiin. (Liikemies Boris Rotenbergin ja suomalaispankkien oikeudenkäynti on alkanut 2019.)

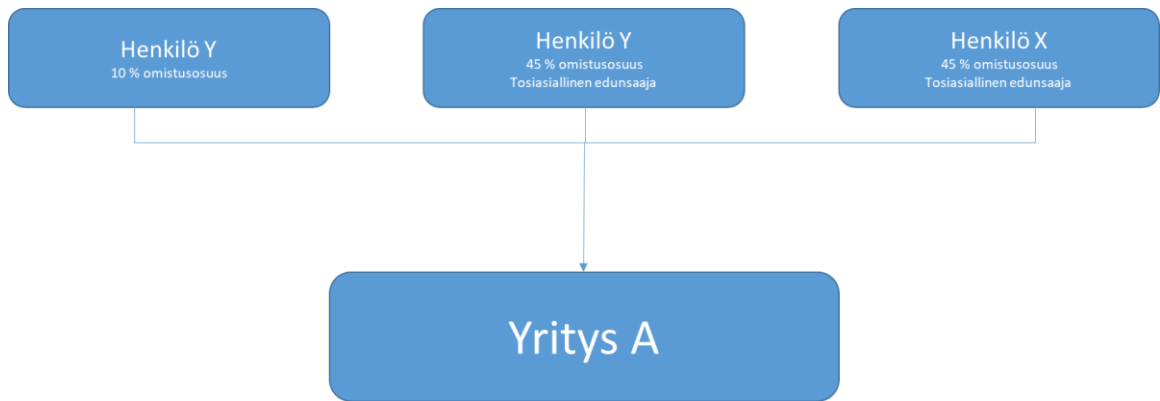
Helsingin käräjäoikeus päätti 13.1.2020 hylätä Boris Rotenbergin kanteen edellä mainittuja suomalaispankkeja vastaan katsottuaan, että asiassa jäi näyttämättä, että Rotenberg on ETA-alueella asuva henkilö. Tämän vuoksi hänellä ei oikeuden päätöksen mukaan ole ollut luottolaitoslaissa tarkoitettua oikeutta peruspankkipalveluihin. Oikeus ei myöskään katsonut pankkien menettelyn täyttävän yhdenvertaisuuslaissa tarkoitetun syrjinnän määritelmää. (Boris Rotenberg hävisi kiistansa suomalaispankkien kanssa 2020.)

Samalla oikeus linjasi, että pankeilla on ollut perusteltu syy kieltäytyä välittämästä Rotenbergin maksuja tai tarjoamasta hänelle pankkipalveluita, sillä se olisi aiheuttanut niille merkittävän taloudellisen riskin pakotteista johtuen. Näkökantaansa oikeus on perustellut sillä, että merkittävän taloudellisen riskin ottaminen tässä tapauksessa olisi ollut ristiriidassa luottolaitoslain riskinottoa koskevan sääntelyn kanssa. (Boris Rotenberg hävisi kiistansa suomalaispankkien kanssa 2020.)

Oikeuden linjausta voidaan käytännössä pitää ennakkotapauksena, joka vahvistaa pankkien tulkintaa siitä, että yhdysvaltalaiset talouspakotteet ovat tosiasiallisesti sitovia myös Suomessa, ja että pankit ja rahoitusyhtiöt voivat vedota niiden noudattamiseen esimerkiksi asiakassuhteen jäädyttämisen tai katkaisemisen, sekä transaktioista kieltäytymisen yhteydessä. Lisäksi päätös näkyy todennäköisesti pankkien ja rahoitusyhtiöiden asiakkaan tuntemiseen sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvissä prosesseissa lisääntyneenä varovaisuutena ja yleisesti ottaen tietoisuuden lisääntymisenä asian saaman julkisuuden vuoksi.

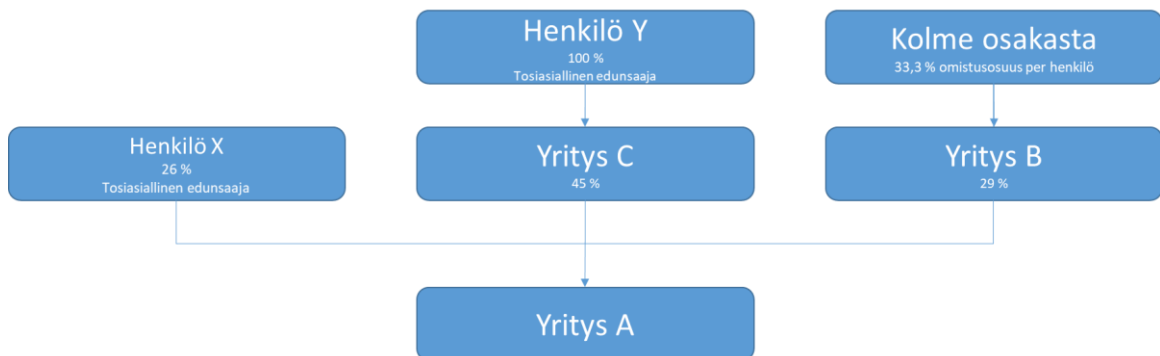
2.6 Esimerkkejä yritysasiakkaiden omistusrakenteista

Olen luonut aiemmin luvuissa 2.1 – 2.5 käsiteltujen teemojen pohjalta käytäntöä sivuavia esimerkkitapauksia, joita käsittelen tarkemmin tässä alaluvussa.

Kuvio 1. Yritysten omistusrakenteet – Esimerkki A.

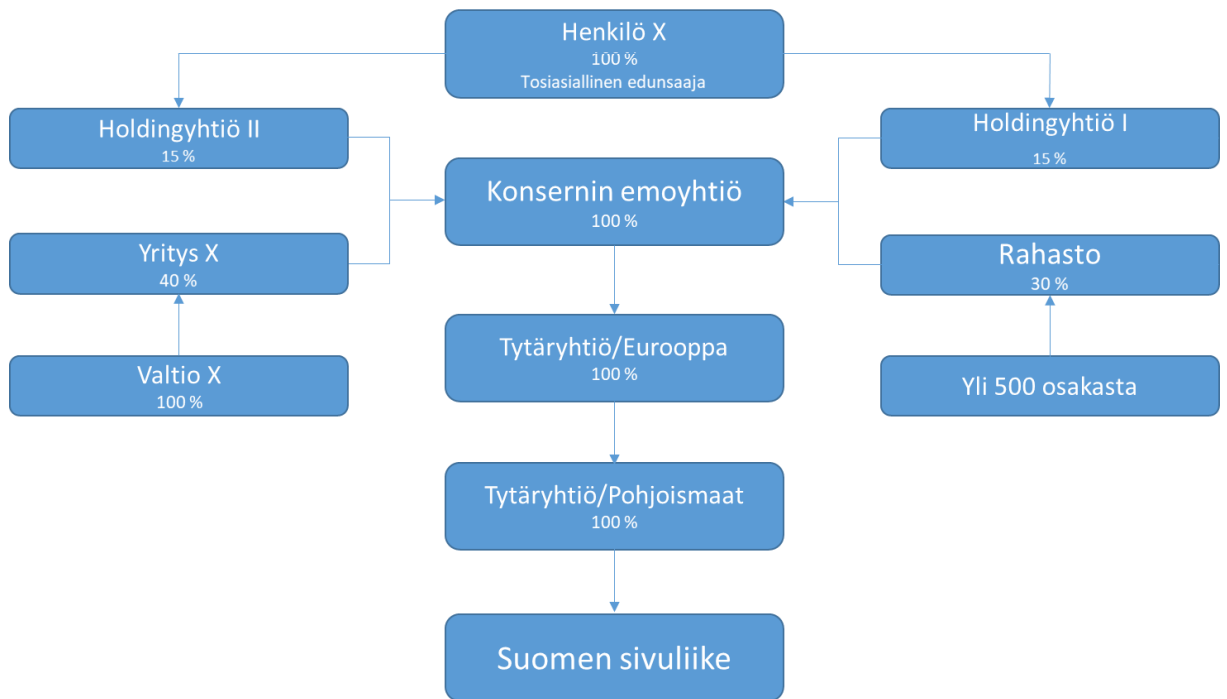
Esimerkki A:ssa (kuvio 1) kuvattu yritys on omistusrakenteeltaan erittäin selkeä ja yksinkertainen. Yrityksellä on kolme omistajaa, joista henkilöt X ja Y ovat tosiasiallisia edunsaajia 45 prosentin omistusosuuksiansa kautta. Henkilö Z omistaa kymmenen prosentin vähemmistöosuuden eikä täten täytä laissa esitettyä tosiasiallisen edunsaajan määritelmää. Valtaosa suomalaisista pienistä ja keskisuurista osakeyhtiöistä muistuttaa omistusrakenteeltaan joko esimerkin A tai B yrityksiä.

Kuvio 2. Yritysten omistusrakenteet – Esimerkki B.

Esimerkki B:ssä (kuvio 2) on kuvattu hieman monimutkaisempi, mutta silti verrattain selkeä omistusrakenne. Henkilö X omistaa suoraan 25 prosentin osuuden Yrityksestä A, mutta 75 prosenttia omistusosuudesta jakautuu yritysten B ja C kesken. Koska tosiasiallisen edunsaajan on aina oltava luonnollinen henkilö, on esimerkissä tarkasteltava lisäksi yrityksen B ja C omistusrakennetta. Koska henkilö Y omistaa sata prosenttia yritys C:n osakekannasta, on hänellä käytännössä 45 prosentin omistusosuus yrityksessä A, mikä tekee hänestä tosiasiallisen edunsaajan. Yritys B:n omistaa kolme luonnollista henkilöä, joista jokaisella on 33,3 prosentin osuus yrityksen osakkeista, mikä tekee heistä

kyseisen yrityksen tosiasiallisia edunsaajia. Nämä henkilöt eivät kuitenkaan ole yrityksen A edunsaajia, sillä yritys B:n osuus A:n osakekannasta on 29 prosenttia, joka käytännössä jakautuu yritys B:n osakkaiden kesken.

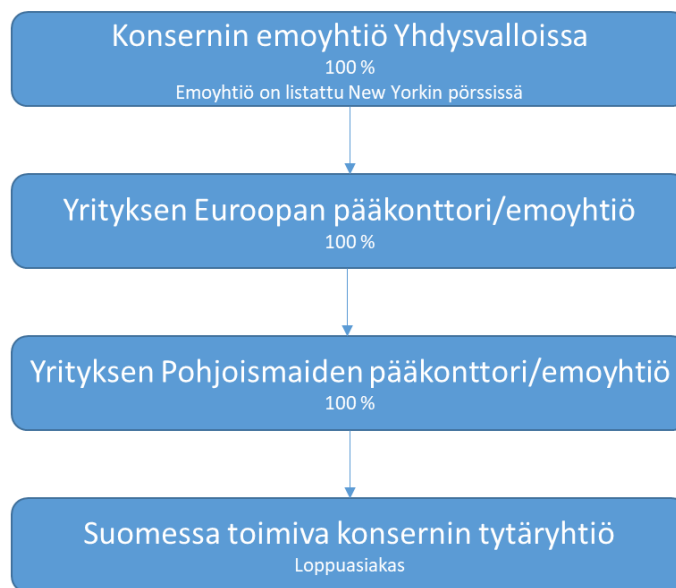
Kuvio 3. Yritysten omistusrakenteet – Esimerkki C.

Esimerkki C:ssä (Kuvio 3) kuvattu yritys on yhdistelmä erinäisiä seikkoja, jotka tekevät yrityksen tosiasiallisen edunsaajan selvittämisestä ja yleisen asiakkaan riskiarvioinnin tekemisestä haastavaa. Kyseessä on suuri monikansallinen konserni, jolla on useita verrattain itsenäisesti toimivia tytäryhtiöitä ympäri maailmaa, mikä aiheuttaa omat haasteensa omistusketjua selvittäessä, sillä Suomen sivuliikkeen johdolla ei välttämättä ole käytettävissään koko konsernin omistusrakennetta, jolloin sen selvittämiseksi on oltava yhteydessä ulkomaille.

Rahaston osakkaiden ja siihen liittyvien omistusosuuksien selvittäminen on usein käytännössä mahdotonta. Periaatteessa on siis mahdollista, että rahastolla on esimerkiksi yksi suuromistaja ja sen myötä myös toinen, tuntemattomaksi jäävä, tosiasiallinen edunsaaja. Lisäksi 30 prosentin konsernin emoyhtiön omistusosuuksista jakautuu tasan kahden holdingyhtiön kesken. Vaikka molemmilla yhtiöillä on sama omistaja, joka määritellään tämän myötä konsernin tosiasialliseksi edunsaajaksi, saattaa yhteyden havaitseminen olla todellisuudessa erittäin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Erityisesti tilanteessa, jossa järjestely on tehty tosiasiallisen edunsaajan piilottamiseksi, on todennäköistä, että

holdingyhtiöitä perustettaessa on käytetty hyväksi veroparatiiseja ja esimerkiksi bulvaaneja tai muita keinoja, joilla todellisen omistajan henkilöllisyys saadaan pidettyä salassa. Mikäli tosiasiallista edunsaajaa ei kyetä luotettavasti määrittämään, on pankilla tai muulla rahoituslaitoksella oikeus kieltäytyä liiketoimesta.

Viimeinen erityispiirre esimerkissä C on Valtion X kokonaan omistaman yhtiön 40 prosentin omistusosuus konsernin emoyhtiössä. Valtionyhtiön omistusosuus ei lähtökohtaisesti itsessään ole merkittävä riski rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen näkökulmasta. On kuitenkin mahdollista, että yrityksen taustalla oleva valtio tai esimerkiksi joku valtionyhtiön hallituksen jäsenistä on esimerkiksi Euroopan unionin, Yhdistyneiden kansakuntien tai Yhdysvaltojen asettamien talouspakotteiden kohteena. Tällainen kytkentä saattaa joko estää asiakassuhteen perustamisen tai jatkamisen täysin erinäisten rikosoikeudellisten sanktioiden uhalla tai aiheuttaa vähintään sen, että asiakassuhteen perustamista ja jatkoa on harkittava äärimmäisen tarkasti. Mikäli asiakassuhde päätetään perustaa tai sitä päätetään jatkaa, on tämä huomioitava riskiarviossa ja asiakassuhteelle järjestettävä jatkuva tehostettu seuranta.

Kuvio 4. Yritysten omistusrakenteet – Esimerkki D.

Esimerkki D (Kuvio 4) on jälleen omistusrakenteeltaan hyvin selkeä, mutta erityispiirteensä yhtälöön liittyy yhdysvaltalaiseen pörssiyritykseen päättyvä omistusketju. Koska kyseinen pörssiyritys omistaa välillisesti loppuasiakkaan, konsernin Suomen tytäryhtiön, ei yhtäkään luonnollista henkilöä voida määrittää yrityksen tosiasialliseksi edunsaajaksi. Tällöin yrityksen tosiasialliseksi edunsaajaksi palveluntarjoajan järjestelmissä merkitään

luottolaitoslain määritelmän mukaisesti yleensä joko Suomen tytäryhtiön toimitusjohtaja tai hallituksen jäsenet.

Suurimmat haasteet tällaisissa tapauksissa liittyvät usein koko omistusketjun selvittämiseen valtiorajojen yli ja näiden tietojen oikeellisuuden todentamiseen, sillä vertailukohtia asiakkaan toimittamille tiedoille ei yleensä löydy suomalaisista rekistereistä. Tilanteissa, joissa pankin tai rahoitusyhtiön yhteistyökumppani, esimerkiksi leasingyhtiö, hoitaa yhteydenpidon asiakkaan suuntaan korostuvat myös väärinkäsitysten mahdollisuudet, jolloin pyydetyt lisätiedot saattavat esimerkiksi saapua joko puutteellisena tai niiden saaminen saattaa kestää toivottua kauemmin. Lisäksi tällaiset omistusketjut saattavat olla huomattavasti esimerkkiä monimutkaisempia ja omistusketju saattaa kulkea esimerkiksi veroparatiiseina tunnettuihin valtioihin perustettujen holding-yhtiöiden kautta, millä on luonnollisesti vaikutusta myös asiakkaan riskiprofiiliin.

2.7 Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tuntemisprosessin erityispiirteet

Poliittisesti vaikutusvaltaisella henkilöllä tarkoitettiin 7.7.2017 saakka henkilöä, joka on ulkomailla merkittävässä julkisessa tehtävässä, tai jonka perheenjäsen tai läheinen yhtiökumppani toimii tällaisessa virassa. Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön viitataan usein lyhenteellä PEP, joka muodostuu termistä Politically Exposed Person. Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus perustuu lakiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, jossa asiasta säädetään seuraavasti:

Jos asiakas on tai on ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai hän on tällaisen henkilön perheenjäsen tai henkilö, jonka tiedetään olevan tällaisen henkilön läheinen yhtiökumppani:

- 1) ilmoitusvelvollisen ylemmän johdon on hyväksyttävä asiakassuhteen aloittaminen tällaisen henkilön kanssa;
- 2) ilmoitusvelvollisen on hankittava selvitys sellaisen varallisuuden ja varojen alkuperästä, jotka liittyvät kyseiseen asiakassuhteeseen tai liiketoimeen; ja
- 3) ilmoitusvelvollisen on järjestettävä jatkuva ja tehostettu asiakassuhteen seuranta. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 2017, 3 luku 13 §.)

Laki perustuu poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin liittyvään kohonneeseen lahjonnan ja muun taloudellisen vaikuttamisen riskiin. Henkilöä ei enää pidetä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä, kun hän ei ole toiminut merkittävässä julkisessa tehtävässä vähintään vuoteen. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 2017, 3 luku 13 §.)

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön määritelmä laajeni 7.7.2018 ja nykyään sääntely ulottuu myös kotimaisiin poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin, joihin lukeutuvat muun muassa valtionpäämiehet, suurlähettiläät, ministerit sekä kansanedustajat ja heidän lähipiiriinsä kuuluvat henkilöt.

Nykyisen lainsäädännön mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisella henkilöllä [tarkoitetaan] luonnollista henkilöä, joka toimii tai on toiminut julkisessa tehtävässä:

- a) valtionpäämiehenä, hallituksen päämiehenä, ministerinä, vara- tai apulaisministerinä;
 - b) parlamentin jäsenenä;
 - c) poliittisten puolueiden johtoelinten jäsenenä;
 - d) ylimpien tuomioistuinten, perustuslakituomioistuimen tai muun vastaavan oikeuselimen jäsenenä, jonka päätöksiin ei voida poikkeustapauksia lukuun ottamatta hakea muutosta;
 - e) tilintarkastustuomioistuimen ja valtiontalouden tarkastusvirastoa vastaavan valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsenenä;
 - f) keskuspankin johtokunnan jäsenenä;
 - g) suurlähettiläänä tai asiainhoitajana;
 - h) puolustusvoimissa vähintään kenraalikuntaan kuuluvana upseerina;
 - i) valtion kokonaan omistaman yrityksen hallinto-, johto- ja valvontaelimen jäsenenä; tai
 - j) kansainvälisten yhteisöjen johtajana, varajohtajana ja hallituksen jäsenenä
- (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 2017, 1 luku 4 §.)

2.8 Tunnistamisasiakirjat

Finanssivalvonnan antaman ohjeistuksen mukaan palveluntarjoajan on varmistuttava asiakkaan oikeasta henkilöllisyydestä ja henkilöllisyys on varmennettava luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevalla asiakirjalla.

Henkilöllisyyden todentamiseen voidaan käyttää yleisesti seuraavia suomalaisen viranomaisen myöntämiä asiakirjoja:

- henkilökortti

- passi
- ajokortti
- diplomaattipassi
- muukalaispassi, pakolaisen matkustusasiakirja ja kuvallinen Kela-kortti

(Finanssivalvonta 2018).

Näiden lisäksi voidaan käyttää seuraavia ulkomaisen viranomaisen myöntämiä asiakirjoja:

- passi
- matkustusasiakirjana hyväksyttävä ETA-alueella myönnetty henkilökortti

(Finanssivalvonta 2018).

Luottoa hakiessa kannattaa kuitenkin huomioida, että rahoitusyhtiö voi päättää riskienhallintaperiaatteidensa perusteella, mitkä asiakirjat se hyväksyy henkilöllisyyden todentamiseen. Esimerkiksi kuvallinen Kela-kortti tai muukalaispassi saattaa monissa tapauksissa olla tunnistamiseen riittämätön asiakirja, eikä uutta luottosuhdetta voida avata niiden perusteella. Peruslähtökohta on, että luottoa hakeva henkilö täytyy voida tunnistaa ja henkilötiedot todentaa käytetystä asiakirjasta yksiselitteisesti ja luotettavasti. (Finanssivalvonta 2018.)

Mahdollisten myyjäyhteistyökumppanien kautta tehdyissä osamaksusopimuksissa myyjä tunnistaa asiakkaan ja toimittaa tunnistamisasiakirjan tiedot sekä esimerkiksi valokopion tunnistamisasiakirjasta osamaksusopimusten liitteenä rahoituspalvelun tarjoaman tahon ohjeistuksen mukaan. Säädökset velvoittavat palveluntarjoajan dokumentoimaan asiakkaan tunnistamiseen ja tuntemiseen liittyvät tiedot ja säilyttämään niitä viisi vuotta vakituisen asiakassuhteen päättymisestä (Finanssivalvonta 2018).

Tunnistusasiakirjoihin liittyvä lainsäädäntö on tällä hetkellä murroksessa ja esimerkiksi ajokortin vakiintunut asema asiakkaan henkilöllisyyden todentamiseen kelpaavana asiakirjana on heikentymässä. Vaikka ajokortti voidaankin edelleen hyväksyä iän tai henkilöllisyyden todentamiseen useimmissa asiointitilanteissa, vuoden 2019 alussa voimaan tullut muutos lakiin vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista määrittelee, että ainoastaan passi ja henkilökortti kelpaavat henkilöllisyyden todentamiseen vahvaa sähköistä tunnistamisvälinettä, kuten verkkopankkitunnuksia, haettaessa. (Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista 2016, 3 luku 17 §.)

3 Asiakkaan tuntemisen merkitys rahanpesun ehkäisyssä

3.1 Varojen alkuperän selvittäminen

Mikäli asiakas maksaa suuren käsirahan käteisellä tai suoralla tilisiirrolla, saattaa palveluntarjoaja edellyttää tarkempaa selvitystä varojen alkuperästä. Taustalla on laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, jossa määritellään, että ilmoitusvelvollisen on erityisesti kiinnitettävä huomiota liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan taikka ilmoitusvelvollisen koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta. Samoin on meneteltävä, jos liiketoimilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai ne eivät sovi yhteen sen kokemuksen tai tietojen kanssa, jotka ilmoitusvelvollisella on asiakkaasta. Tarvittaessa näiden liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä on selvitettävä. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 2017, 3 luku 4 §.)

Asiakkaalta voidaan tarvittaessa pyytää esimerkiksi kirjallista selvitystä varojen alkuperästä, todistuksia liiketoiminnasta tai muita asiakirjoja kuten kauppakirjaa tai testamenttia. Mikäli varojen alkuperää ei kyetä luotettavasti todentamaan, on palveluntarjoajalla oikeus kieltäytyä uuden asiakassuhteen avaamisesta. Lisäksi pankki- tai rahoituspalvelun tarjoaja saattaa kysyä varojen alkuperäselvitystä asiakassuhteen aikana tapahtuvasta, asiakkaan muuhun rahaliikenteeseen nähden poikkeavasta yksittäisestä maksusuorituksesta. (Finanssivalvonta 2018.)

Kun uusi laki terrorismin ja rahanpesun estämisestä astui voimaan vuonna 2017, myös ilmoitusvelvollisten joukko laajeni koskemaan myös liike- tai ammattitoimintana tavaroita myyviä tai välittäviä yrityksiä, mikäli maksusuorituksena otetaan vastaan kerralla tai toisiinsa liittyvinä suorituksina yli 10 000 euroa. Muilta osin lakiin ei ole tehty muutoksia ilmoitusvelvollisten osalta, vaan muut toimijat kuuluivat jo aiemman lain piiriin. (Aluehallintovirasto 2017, 2.)

Näihin toimijoihin lukeutuvat:

- rahoituspalveluita tarjoavat yritykset
- vertaislainoja välittävät elinkeinonharjoittajat, jotka on määritelty luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä annetussa laissa (853/2016)
- elinkeinonharjoittajat, jotka tarjoavat sijoituspalvelulain (747/2012) 2 luvun 3 §:n 1—7 kohdassa tarkoitettua palvelua
- perintätoimintaa harjoittavat yritykset (Aluehallintovirasto 2017, 2).

Uudessa laissa rahoituspalveluja tarjoavien yritysten määritelmä on kuitenkin laajentunut koskemaan myös Finanssivalvonnan ulkopuolelle jääviä toimijoita, jotka tarjoavat esimerkiksi rahoitusleasing- tai luotonantopalveluita. (Aluehallintovirasto 2017, 2.)

3.2 Rahanpesun määritelmä

Rahanpesulla viitataan rikoslain 32 luvun 6–10 pykälässä tarkoitettuun toimintaan, jossa rikolliseen toimintaan liittyviä varoja tietoisesti muunnetaan tai siirretään siten, että tarkoituksena on salata tai peittää niiden laiton alkuperä tai auttaa rikolliseen toimintaan osallistuvaa henkilöä välttämään oikeudellisia seuraamuksia. Lisäksi rahanpesuksi luetaan esimerkiksi rikollisin keinoin hankitun omaisuuden hankkiminen, hallussapito ja käyttö tietoisena niiden alkuperästä. (Rikoslaki 1889, 32 luku 6–10 §.)

Rahanpesu seuraa aina esirikosta, jonka avulla varat on hankittu. Sen tavoitteena on saada rikoksella hankittu omaisuus näyttämään laillisesti hankitulta ja mahdollistaa varojen käyttö tulevaisuudessa ilman, että se herättää epäilyksiä. Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen kriminalisoitiin Suomessa vuonna 1994. Aiemmin nämä rikokset kuuluivat kätkemisrikoksen tunnusmerkistön piiriin. (Rahanpesun torjunnan parhaat käytänteet 2012, 3.)

3.3 Rahanpesurikosten tunnusmerkit

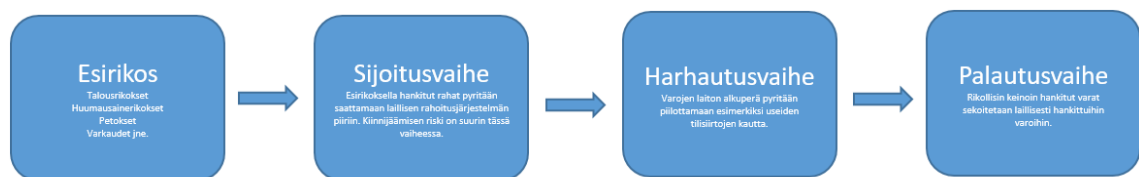
Rahanpesu jaetaan kirjallisuudessa usein kolmeen vaiheeseen, joita ovat sijoitusvaihe, harhautusvaihe ja palautusvaihe. (Sahavirta 2008, 25).

Sijoitusvaiheen tavoitteena on saada laittomin keinoin hankittu varallisuus siirrettyä osaksi laillista taloutta. Tässä vaiheessa rahat pyritään siirtämään joko osittain tai kokonaisuudessaan rahoitusjärjestelmän piiriin esimerkiksi tallettamalla ne pankkiin tai siirtämällä varoja maantieteellisesti paikasta toiseen. Vaihtoehtoisesti rikoshyöty voidaan sijoittaa suoraan kulutustavaroihin, jolloin harhautus- ja palautusvaiheet eivät välttämättä ole enää tarpeen rahanpesun kohteena olleen omaisuuden siirryttyä vaihdantaan. (Sahavirta 2008, 26–27.)

Kiinnijäämisen riskin on suurin sijoitusvaiheessa, sillä tällöin rikosentekijä joutuu asioimaan sellaisten tahojen kanssa, jotka ovat velvollisia tunnistamaan asiakkaansa, selvittämään poikkeavien käteissuoritusten alkuperä ja ilmoittamaan epäilyttävät liiketoimet viranomaisille. (Sahavirta 2008, 34.)

Harhautusvaiheessa varat on saatu siirrettyä laillisen rahoitusjärjestelmän piiriin ja tavoitteena on häivyttää varojen alkuperä ja todellista määräysvaltaa käyttävän henkilön henkilöllisyys. Apuna saatetaan käyttää esimerkiksi veroparatiiseihin perustettuja yrityksiä, jolloin liiketoimien selvittäminen vaikeutuu merkittävästi. (Sahavirta 2008, 32.)

Palautusvaiheessa varat on saatu useiden liiketoimien kautta näyttämään laillisesti hankitulta ja esirikoksen tehnyt henkilö kykenee sijoittamaan rikollisin keinoin hankitut varansa uudelleen lailliseen talouteen. Tämä saa palautuvat varat näyttämään siltä, että ne ovat esirikoksen tekijän osalta laillisesti hankittua vakituista toimeentuloa. (Sahavirta 2008, 33.) Kuviossa 5 rahanpesun vaiheet on esitetty erikseen kuvitettuna asian selkeyttämiseksi.

Kuvio 5. Rahanpesun vaiheet – kuvitettu.

Veroparatiisiyhtiöillä viitataan yrityksiin, jotka on perustettu sellaisen valtion alueelle, jonka rahoituslaitokset tarjoavat asiakassuhteita, joissa noudatetaan ehdotonta luottamuksellisuutta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaan tietoja ei luovuteta ulkopuolisille ja rahoituslaitosten toimintaa ja valvontaa ei säännellä käytännössä lainkaan. (Sahavirta, 2008, 32.)

Rahanpesurikollisuudelle onkin siis ominaista, että toiminnassa esiintyvät liiketoimet ovat tavallisesta poikkeavia ja jopa taloudellisesti kannattamattomia. Koska rikoksen pääasiallinen tavoite on saada laittomin keinoin hankittu varallisuus näyttämään laillisesti hankitulta, on esimerkiksi liiketoimien taloudellinen kannattavuus toissijainen seikka. (Aluehallintovirasto 2019, 9.) Omakohtaisiin kokemuksiini perustuen esimerkiksi autokauppaa on käytetty perinteisesti rahanpesun välineenä, koska toimialalle tyypillistä on aiemmin ollut, että suurelta osin käteissuoritukset eivät ole välttämättä herättäneet epäilyksiä.

Käytännössä rikollisesti hankittua omaisuutta sijoitetaan tässä verrattain helposti realisoitaviin käyttö- tai luksusesineisiin, jotka myydään nopeasti eteenpäin ja joista saadut rahat sijoitetaan jälleen uusiin hyödykkeisiin. Tätä jatketaan, kunnes raha on kiertänyt

laillisen rahoitusjärjestelmän piirissä niin pitkään, että sen jäljittäminen on muuttunut erittäin vaikeaksi.

Toiminnassa saatetaan käyttää useita eri bulvaaneja, jolloin seuranta vaikeutuu entisestään. Viime vuosina on yleistynyt erityisesti toiminta, jossa rikolliset tahot ostavat tai ottavat muilla keinoin haltuunsa vakavaraisen yrityksen, jonka toiminta on ollut vakiintunutta jo useamman vuoden ajan ja jolla on mahdollisesti jo olemassa olevia asiakassuhteita eri rahalaitoksiin sekä muihin sidosryhmiin.

3.4 Rahanpesurikollisuus autorahoitusyhtiön näkökulmasta

Koska esimerkiksi autokaupassa liikkuvat rahasummat ovat tavallisesti verrattain suuria ja epäilyttävien transaktioiden havaitseminen on usein hankalaa, käytettyjen ajoneuvojen kauppa näyttäyty houkuttelevana kohteena rikollisille, jotka pyrkivät häivyttämään hallussaan olevien varojen alkuperän. Tämä on johtanut ajoneuvorahoitukseen liittyvään kohonneeseen rahanpesun riskiin. Oman haasteensa on tuottanut Suomen markkinoilla yleinen toimintamalli, jossa rahoitusyhtiö on valtuuttanut autoliikkeet hoitamaan asiakkaan tunnistamiseen liittyvät velvoitteet puolestaan. Koska autokaupan alalla toimii profiiltaan hyvin erilaisia firmoja pienimuotoista kauppaa harjoittavista toiminimistä suuriin autoliiketoimintoihin, on myös asiakkaan tuntemiseen ja rahanpesun ehkäisemiseen liittyvän tietotaidon tasossa huomattavaa vaihtelua.

Tilanne on selkeästi parantunut kuluneiden vuosien aikana koulutuksen ja yleisen aiheeseen liittyvän tietoisuuden lisääntyessä, mutta tietyt prosessiin ja epäilyttävien liiketoimien havaitsemiseen ovat edelleen läsnä. Työurani aikana havaitsemieni, potentiaalisesti rahanpesuun liittyvien tapausten perusteella joitain yleisiä esimerkkejä tarkempaa selvittelyä vaativista hakemustiedoista saattavat olla esimerkiksi:

- hakijan tuloihin nähden poikkeuksellisen suuri käteismaksuosuus tai useita pienempiä käteismaksuosuuksia usealla perättäisellä rahoitussopimuksella lyhyen ajan sisään
- puutteellinen tai epäuskottava selvitys käteismaksuosuuden alkuperästä pyydetäessä, varojen alkuperän selvittämisestä kieltäytyminen
- useat lyhyet sopimuksia lyhyen ajan sisään

- toistuvat suuret ylimääräiset suoritukset kesken sopimuskauden
- hakijayrityksen monimutkainen tai epäselvä omistusrakenne
- hakijayrityksen yhteyshenkilöksi merkitty henkilö, jolla ei ole minkäänlaista suoraa yhteyttä yrityksen toimintaan vastuuhenkilöaseman tai omistussuhteen kautta
- asiakkaan ja kohteen kohtaamattomuus, esimerkiksi pienituloisen eläkeläisen ja kallis urheiluauto tai esimerkiksi rakennusalan yritys ja premium-luokan huvijahti.

Rahoitushakemuksia tarkasteltaessa on kuitenkin aina otettava huomioon kokonaisuus eikä epäilyttävää liiketoimea voi automaattisesti tunnistaa yksittäisten kysymyksiä herättävien seikkojen perusteella vaan asioille saattaa aina löytyä luonnollinen selitys. Tässä korostuukin asiakkaan ja hänen liiketoimiensa laadun tuntemisen ja ymmärtämisen tärkeys.

4 Terrorismin rahoittaminen ja sen erityispiirteet

4.1 Terrorismin rahoittamisen määritelmä ja erityispiirteet

Terrorismin rahoittamisella viitataan toimintaan, jossa varoja tietoisesti välitetään rikoslain 34a luvun 1§ 1–5 kohdissa tarkoitettujen rikosten rahoittamiseen (Rikoslaki 1889, 34a luku 1 §). Rikoksena terrorismin rahoittaminen poikkeaa rahanpesusta siten, että siihen ei välttämättä liity esirikosta, vaan varat saattavat olla alkuperältään laillisia ja summat saattavat usein olla hyvinkin pieniä verrattuna rahanpesurikoksissa liikuteltaviin summiin. Termien raja on kuitenkin häilyvä ja terrorismin rahoittamiseen käytetyt rahavirrat sisältävät usein myös rikollisin keinoin hankittua varallisuutta.

Terrorismin rahoittamiseen liittyvät rahavirrat ovat usein peräisin sekä laillisista, että laittomista lähteistä. Norjalaisen FFI-instituutin tutkimuksen mukaan 73 prosenttia läntisessä Euroopassa vuosien 1994 ja 2013 välillä toimineiden neljänkymmenen terroristisolun rahoituksesta muodostui kokonaisuudessaan tai osittain laillisista lähteistä hankituista varoista kuten soluihin kuuluvien henkilöiden palkkatuloista sekä säästöistä. (Ofstedal 2015, 18–19.)

38 prosenttiin tapauksista liittyi rikollista toimintaa varainhankinnan lähteenä ja ainoastaan neljännes soluista sai rahoitusta kansainvälisiltä terroristijärjestöiltä. Yhteensä 47 prosenttia soluista rahoittivat toimintaansa täysin itsenäisesti ja 90 prosentissa tapauksista itsenäinen rahoituksen hankkiminen muodosti valtaosan solun tulovirroista. Tutkimuksen mukaan kansainvälisten järjestöjen rahallisesti tukemat terroristisolut olivat usein suurempia tai vierastaistelijoiden muodostamia, mutta toimintaansa itsenäisesti rahoittavat, pienemmät solut toteuttivat todennäköisemmin terrori-iskuja. Yhtenä syynä tähän tutkimus pitää sitä, että pienet, omaa toimintaansa rahoittavat solut ovat viranomaisille vaikeampia havaittavia, koska niihin liittyvä rahaliikenne on usein ulkoisesti hyvin normaalia, eikä niillä ole suoraa yhteyksiä tunnettuihin kansainvälisiin terroristeihin. (Ofstedal 2015, 18–21.)

Huomionarvoista on myös täysin omarahoitteisten solujen määrän kasvu. Vuosien 1994 ja 2001 jokainen tutkituista terroristisoluista sai ulkopuolista rahoitusta, kun taas vuosien 2002 ja 2007 välillä jo 44 prosenttia soluista rahoitti toimintansa täysin itsenäisesti. Vuosien 2008 ja 2013 välillä itsenäisesti rahoituksensa hankkivien solujen määrä oli kasvanut jo 66 prosenttiin. Vastaavasti kansainvälisten terroristijärjestöjen tukemien solujen määrä on laskenut. Otantaan kuuluneista viidestä ennen vuotta 2001 toimineesta solusta jokaisella oli taustallaan kansainvälinen terroristijärjestö, kun taas yksikään vuoden 2010 jälkeen toimineesta kuudesta solusta ei saanut vastaavaa rahoitusta. (Ofstedal 2015, 7.)

Vaikka tutkimus ei kykene suoraan osoittamaan suoraa kausaalisuhteita, voidaan sen mukaan olettaa, että tiukemmat rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät säännökset ja muut terrorismin vastaiset toimenpiteet ovat pakottaneet Euroopassa toimivat solut siirtymään itsenäiseen rahoituksen hankintaan, koska kansainväliset rahavirrat ovat viranomaistoiminnan lisääntymisen myötä tyrehtyneet (Ofstedal 2015, 7). Lisäksi valtaosa viime vuosina paljastuneista suunnitelmista, noin 76 prosenttia on vaatinut verrattain pieniä, alle kymmenen tuhannen dollarin suuruisia rahallisia panostuksia (Ofstedal 2015, 27).

Magnus Normarkin ja Magnus Ranstorpin Ruotsin Maanpuolustuskorkeakoululle tekemässä tutkimuksessa siteeratun Money Laundering Bulletinin mukaan vuoden 2015 tammikuussa satiirilehti Charlie Hebdon toimitukseen ja pariisilaiseen kosher-kauppaan kohdistuneet hyökkäykset eivät vaatineet tekijöiltään merkittäviä rahallisia panostuksia, mikä vahvistaa edellä mainitussa norjalaistutkimuksessa esitetyn havainnon. Artikkelin mukaan rahoitus iskujen toteuttamiseen saatiin väärennetyillä dokumenteilla hankitusta

6 000 euron kulutusluotosta, jonka tekijät nostivat myöhemmin käteisenä. Loput rahoituksesta hankittiin käytetyn auton myynnistä ulkomaille, sekä tuoteväarennösten myyntiin liittyvistä rahansiirroista. (Emerging terrorist financing risks 2015, teoksessa Normark & Ranstorp 2015, 9.)

4.2 Hawala-järjestelmän osuus terrorismin rahoittamisessa

Tavallisten tilisiirtojen lisäksi Normarkin ja Ranstorpin tutkimuksessa varojen välitykseen käytetyistä metodeista nousevat esiin erityisesti Hawala-järjestelmä, erilaiset rahakuriirit, sekä muut rahanvälityspalvelut. Lisäksi varojen siirtoon voidaan käyttää esimerkiksi tekaistuja laskuja tai vastaanottajalle lähetettäviä kalliita kulutushyödykkeitä. (Normark & Ranstorp 2015, 5.)

FATF:n (Financial Action Task Force on Money Laundering) raportissa määritellään, että Hawalalla tarkoitetaan Lähi-Idässä, Afrikassa ja Etelä-Aasiassa yleistä epävirallista, luotamukseen ja toimijan hyvämaineisuuteen perustuvaa rahansiirtojärjestelmää. Näille toimijoille on ominaista, että raha ei todellisuudessa liiku lähettäjän ja vastaanottajan välillä, vaan lähettäjä maksa halutun summan hawala-palvelun tarjoajalle eli hawaladarille ja vastaavasti vastaanottajan päässä oleva hawaladar maksaa vastaanottajalle lähettäjän ilmoittaman summan. Transaktion jälkeen siirtotoimeksiannon vastaanottanut palveluntarjoaja hyvittää transaktion nettosumman toiselle palveluntarjoajalle. (Financial Action Task Force 2013, 12–14.)

Hawalat eivät yleensä ole länsimaista pankkijärjestelmää koskevan sääntelyn piirissä ja ne saattavat olla sekä laillisia että laittomia riippuen siitä, minkä maan lainsäädännön piirissä ne toimivat. Raportti jakaa Hawalat kolmen tyyppiin toimijoihin:

- 1) Perinteiset toimijat, joiden palveluita käyttävät usein esimerkiksi tietyiltä maantieteellisiltä alueilta kotoisin olevat siirtolaiset, jotka tarvitsevat legitiimin ja tehokkaan tavan siirtää pieniä summia rahaa kotimaahansa. Mikäli tämän tyyppiseen hawalaan kohdistetaan riittävästi valvontaa, voidaan sitä pitää jokseenkin matalariskisenä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen suhteen. Lisäksi on kuitenkin huomioitava, että tietyillä alueilla valvonta on hyvin minimaalista, mikä saattaa lisätä väärinkäytön riskiä.
- 2) Hybriditoimijat, joiden liiketoiminta on pohjimmiltaan laillista, mutta jotka saattavat samalla tietoisesti tai tietämättään siirtää laittomin keinoin hankittua varallisuutta

maasta toiseen. Näitä verkostoja ei siis ole alun perin perustettu laitonta toimintaa silmällä pitäen, mutta joiden kautta liikutellaan silti esimerkiksi veronkierrolla hankittuja rahoja tai kierretään mahdollisia sanktioita tms. Nämä hawalat eivät ole osa varsinaista rikollisverkostoa ja saattavat tehdä yhteistyötä myös perinteisempien toimijoiden kanssa.

- 3) Rikolliset hawalat, joiden toiminta perustuu kokonaisuudessaan laittomista lähteistä peräisin olevien rahavirtojen liikutteluun. Näitä toimijoita hallinnoivat usein joko yksittäiset rikolliset tai kokonaiset rikollisjärjestöt, minkä vuoksi niihin liittyy korkea rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Nämä verkostot saavat monesti alkunsa perinteisinä tai hybriditoimijoina, mutta vahvistuessaan ja vakiintuessaan houkuttelevat ympärilleen rikollisia toimijoita. Tämän seurauksena verkosto muuttuu ajan mittaan laittomien varojen liikutteluun tarkoitetuksi väyläksi. Näille rikollisverkostoille on ominaista, että liikuteltavat summat ovat suuria, eikä niitä käytävillä yrityksillä tai yksityishenkilöillä välttämättä ole yhteistä maantieteellistä tai kulttuurillista taustaa. Tämän tyyppisiä toimijoita käytetään usein varainsiirtoihin maissa, joissa on olemassa myös kehittynyt ja hyvin valvottu varsinaisen pankkijärjestelmä.

(Financial Action Task Force 2013, 14–15.)

Vastoin yleistä luuloa, hawala-järjestelmään liittyvät varainsiirrot eivät siis ole aina korkeariskisiä, vaan niiden riskiprofiili on aina monen tekijän summa ja saattaa siten vaihdella merkittävästi. Hawala-transaktio saattaa olla myös erittäin matalariskinen esimerkiksi tilanteessa, jossa palveluntarjoaja on valvonnan piirissä ja kyseessä ovat pienet varainsiirrot matalan riskiprofiilin asiakkaiden välillä. (Financial Action Task Force 2013, 20.)

Valvonnan piiriin kuulumattomien hawaloiden todellista määrää on kuitenkin vaikea arvioida ja niiden profiili ja rakenne saattavat vaihdella merkittävästi eri maiden välillä. Joissain maissa perinteiset toimijat muodostavat valtaosan hawala-verkostoista, kun taas toisaalla laittomat verkostot ja rikolliset toimijat hallitsevat suurinta osaa markkinoista. Lisäksi laillisia rahansiirtopalveluja tarjoavia toimijoita saatetaan käyttää valvonnan piirissä olevien varainsiirtojen ohessa myös erillisiin laittomiin hawala-siirtoihin, mikä tekee valvonnan piiriin kuulumattomien laittomien toimijoiden määrän arvioinnista entistä vaikeampaa. (Financial Action Task Force 2013, 25–26.)

Koska hawalat ovat usein perinteisen pankkivalvonnan ulkopuolella, ne ovat huomattavan alttiita rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyville riskeille. Yhtenä merkittävimmistä tekijöistä voidaan tässä tapauksessa pitää asiakkaan tunnistamisprosessiin liittyviä puutteita tai tunnistamisprosessien puuttumista kokonaan, mikä mahdollistaa laittomien rahavirtojen liikuttelun minimoimalla tunnistetuksi tulemisen riskin. Lisäksi FATF:n raportista käy ilmi, että useimmat valvonnan piiriin kuulumattomat hawaladarit ja muut vastavat toimijat säilyttävät asiakas- ja transaktiotietojaan sellaisessa muodossa, että viranomaisten on vaikea päästä niihin käsiksi. (Financial Action Task Force 2013, 27–28.)

Kaikesta huolimatta esimerkiksi Oftedalin tutkimuksessa todetaan, että läntisessä Euroopassa menneinä vuosina toimineista terroristisoluista yksikään ei todistettavasti rahoittanut toimintaansa hawalojen välityksellä. Tästä huolimatta niillä on saattanut olla epäsuoria vaikutuksia myös Euroopassa, koska hawaladarien välityksellä varoja on saattanut päätyä kansainvälisille terroristijärjestöille, jotka ovat niiden turvin rahoittaneet koulutusleirejä ja muuta eurooppalaisille terroristisoluille kriittistä infrastruktuuria. (Oftedal 2015, 7.)

Tutkimustuloksia tulkittaessa on kuitenkin otettava huomioon, että tilannekuva on saattanut muuttua merkittävästi kuluneen viiden vuoden aikana pankkivalvonnan kiristyessä, mikä on mahdollisesti kasvattanut hawala-järjestelmän suosiota terroristisolujen rahoituskanavana.

5 Terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun ehkäisy viranomaisnäkökulmasta

5.1 Rahanpesuilmoitusten määrän ja laadun kehitys

Poliisin vuonna 2016 julkaiseman Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä -aineiston mukaan vuonna 2014 annettujen tuomioiden perusteella rahanpesurikosten esirikokset ovat painottuneet viime vuosina entistä enemmän varkausrikoksiin (27kpl) ja petosrikoksiin (34kpl). Aiemmista vuosista poiketen huumausainerikosten määrä esirikoksena on vähentynyt merkittävästi. Vuosina 1994-2012 selvityksessä mukana olleista 152 tuomiosta 56 liittyi huumausainerikollisuuteen, kun taas vuonna 2014 vain kymmenen sadasta tuomiosta liittyi huumausainerikokseen. Yhdeksässä tapauksessa esirikos on jäänyt selvittämättä, mutta näyttö on siitä huolimatta riittänyt rahanpesurikoksesta tuomitsemiseen. (Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä 2016, 46–47.)

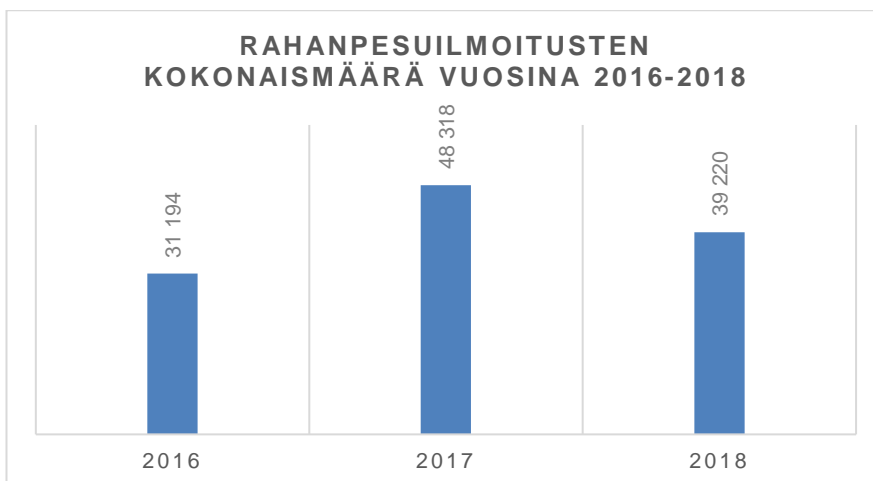
Tätä aineistoa tutkittaessa on kuitenkin huomioitava, että jos samassa tapauksessa on tuomittu useampi kuin yksi henkilö, saattaa useamman rahanpesutuomion taustalla olla sama esirikos eli esimerkiksi yksi petos tai yksi varkaus (Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä 2016, 46–47). Erityisesti petokset ovat omien havaintojen perusteella viime vuosina liittyneet yhä useammin järjestäytyneisiin, usein ulkomaisiin rikollisorganisaatioihin, jotka ovat koordinoitusti hakeneet luottoja useista rahoituslaitoksista esimerkiksi varastetuilla henkilötiedoilla, tekaistuilla hakemustiedoilla tai esimerkiksi bulvaanien kautta. Näille rikoksille on ollut tyypillistä, että ne tapahtuvat lyhyen ajan sisällä ja rikolliset poistuvat maasta lähes välittömästi petossarjan jälkeen, mikä tekee tämänkaltaisten rikosten torjunnasta erittäin vaikeaa.

Rahanpesun selvittelykeskus julkaisee myös vuosittain raportin, jossa käydään läpi kulunutta vuotta muun muassa ilmoitusmäärien kehityksen (Taulukko 1 ja Kuvio 6) ja avattujen selvittelykokonaisuuksien osalta. Lisäksi raportti pyrkii käymään läpi ja analysoimaan talousrikollisuudessa sekä sen ehkäisyssä esiintyneitä trendejä ja pyritään ennustamaan näiden kehitystä tulevien vuosien aikana. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 9–10.)

Taulukko 1. Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamat rahanpesuilmoitukset 2016–2018. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 9–10.)

	Rahanpesuilmoituksia yhteensä
2016	31 194
2017	48 318
2018	39 220

Vuoden 2018 vuosikertomuksessa ilmoitustyyppit on jaettu kahteen ryhmään, manuaaliin ja massailmoituksiin. Pankkien ja rahoituslaitosten tekemät ilmoitukset ovat manuaalisia ja niiden määrät ovat kasvaneet rajusti vuodesta 2015, mikä selittyy ainakin osaltaan rahoitusalan yritysten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ehkäisyyn liittyvien prosessien tehostumisella sekä aiheeseen liittyvän yleisen tietoisuuden ja koulutuksen lisääntymisellä. Rahanpesun selvittelykeskus käy tämän tyyppiset ilmoitukset läpi yksitellen ja pyytää tarvittaessa lisätietoja ilmoittajalta. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 9–10.)

Kuvio 6. Rahanpesuilmoitusten kokonaismäärä vuosina 2016-2018. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 9–10.)

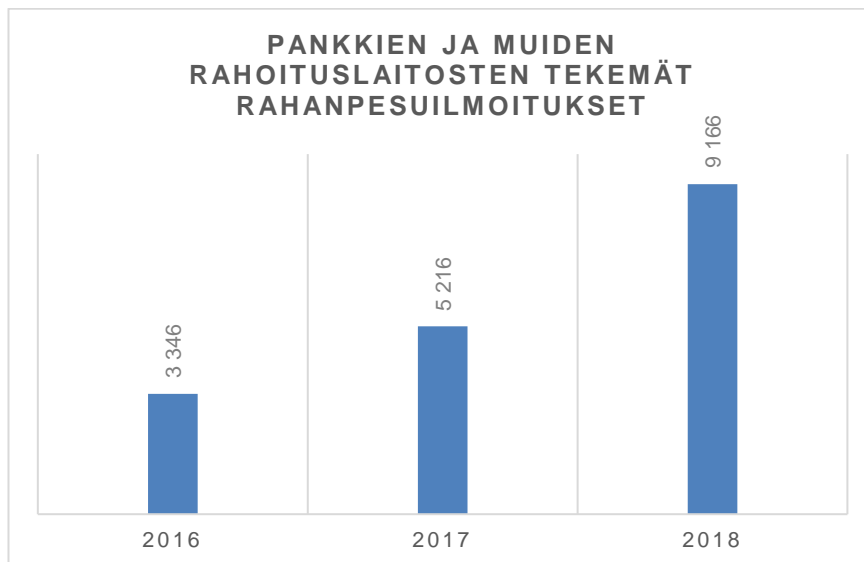
Ylivoimaisesti suurimmat ilmoitusvolyymit tulevat rahapeliyhtiöiltä ja maksuliikennepalveluilta ns. massailmoituksina, joita ei käsitellä yksitellen. Vuoden 2018 suuri pudotus tämän tyyppisten ilmoitusten määrässä selittyy rahanpesun selvittelykeskuksen mukaan pääasiassa ilmoituskäytäntöjen muutoksilla. Raportissa todetaan myös, että Poliisi odottaa massailmoitusten määrän kääntyvän jälleen nousuun, mikäli ilmoitusvelvolliset tahot alkavat noudattaa vuoden 2017 lakimuutoksen seurauksena voimaan astunutta tuhannen euron summarajailmoitusvelvoitetta. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 9–10.)

Taulukko 2. Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamat rahanpesuilmoitukset 2016-2018 toimialoitain. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 9–10.)

	Pankit ja muut rahoituslaitokset	Yleiset maksujenvälityspalvelut (sis. valuutanvaihdon)	Rahapeliyhteisöt	Muut tahot
2016	3 346	15 321	12 165	362
2017	5 216	20 309	22 506	287
2018	9 166	13 492	16 208	354

Huolimatta ilmoitusten kokonaismäärässä tapahtuneesta, massailmoitusten vähenemisestä johtuvasta laskusta, on manuaali-ilmoitusten määrän raju kasvu (Taulukko 2 ja Kuvio 7) lisännyt rahanpesun selvittelykeskuksen työmäärää merkittävästi. Manuaali-ilmoitusten määrä ylittikin tuhannen kuukausittaisen ilmoituksen rajan vuoden 2018 marraskuussa kun taas koko vuoden aikana selvittelykeskus otti vastaan lähes kymmenentuhatta yksitellen manuaalisesti käsiteltävää ilmoitusta. Näistä eniten poliisia työllistävät pankkien tekemät ilmoitukset, joita vuoden 2018 aikana rekisteröitiin yli 9000 kappaletta. Kasvaneiden ilmoitusmäärien vuoksi rahanpesun selvittelykeskus on muun muassa kehittänyt rahanpesurekisteriä ja automatisoinut prosessejaan. Merkittävänä prosessiuu-

distuksena raportilla mainitaan rahanpesuilmoitusten automaattinen pisteytysmekanismi, jonka tarkoituksena on tehostaa ja nopeuttaa käsittelyä sekä auttaa käsittelijöitä havaitsemaan merkittävimmät rahanpesuilmoitukset ja rikoskokonaisuudet reaaliaikaisesti. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 12.)

Kuvio 7. Finanssialan toimijoiden rahanpesuilmoitusten kokonaismäärä vuosina 2016-2018. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 9–10.)

Rahanpesurekisteriin kirjattiin vuonna 2018 yli miljoona transaktiota. Näiden yhteenlaskettu arvo ylitti 2,5 miljardia euroa ja joukossa oli runsaasti kansainvälisiä suorituksia. Vuoden 2018 rahanpesuilmoitusten perusteella rekisteriin kirjattiin hieman alle 260 miljoonan euron edestä Suomesta ulkomaille suuntautuvia ja noin 325 miljoonan edestä ulkomailta Suomeen kohdistuvia transaktioita. Raportin mukaan erityisesti Venäjä näyttäytyy keskeisenä maana, kun tarkastellaan Suomesta lähtevää tai Suomeen kohdistuvaa, rahanpesurekisteriin päätyvää rahaliikennettä. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 12.)

Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomuksessa todetaan, että vuonna 2018 käynnistettiin 1401 selvittelykokonaisuutta pääosin vastaanotettujen ilmoitusten perusteella. Käytännössä siis vain murto-osa ilmoitusvelvollisten vuonna 2018 tekemistä rahanpesuilmoituksista eteni rahanpesun selvittelykeskuksen prosessissa ja vielä huomattavasti pienempi määrä, 51 kappaletta, näiden ilmoitusten perusteella avatuista selvittelykokonaisuuksista johti lopulta esitutinnan aloittamiseen. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 14.)

Myös eri viranomaisilta tulevat tietojenluovutuspyynnöt liittyen mahdolliseen rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen ovat työllistäneet rahanpesun selvittelykeskusta. Vuoden 2018 aikana selvittelykeskus ottikin vastaan 165 tiedustelua kotimaisilta toimijoilta ja 116 tiedustelua ulkomaisilta rahanpesuysiköiltä. Kotimaisista tiedustelupyynnöistä suurimman osan taustalla on ollut joko paikallispoliisi tai keskusrikospoliisi, kun taas aktiivisimmin Suomesta tietoja pyytäneitä maita olivat Saksa, Luxemburg, Venäjä ja Ranska. Näiden tiedustelujen keskeisinä teemoina raportilla nostetaan esiin epäilykset terrorismin rahoittamisesta ja virtuaalivaluuttoihin liittyvistä väärinkäytöksistä. (Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2018, 14.)

Vastaavasti rahanpesun selvittelykeskus lähetti vuoden 2018 aikana 487 tiedustelua kotimaisille, pääasiassa yksityisen sektorin toimijoille kuten pankeille ja muille rahoituslaitoksille. Ulkomaisille rahanpesuysiköille lähetettiin 295 tiedustelua yhteensä 53 eri maahan. Eniten tiedusteluja rahanpesun selvittelykeskus lähetti Isoon-Britanniaan, yhteensä 31 kappaletta. Toiseksi eniten tiedusteluja lähetettiin Saksaan ja kolmanneksi eniten Vieroon. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 14.)

5.2 Rahanpesurikollisuuden trendit

Raportti nostaa esiin erityisesti kaksi trendiä vuodelle 2018. Suurten pankkien julkisuudessaakin esiintyneiden rahanpesuskandaalien yhteydessä entiset Neuvostoliiton alueen valtiot, joista keskeisimpänä Venäjä, ovat nousseet yleiseen keskusteluun. Rahanpesun selvittelykeskus kuitenkin korostaa samalla, että julkisuudessa asiaa on esitetty hyvin yksipuolisessa valossa, vaikka asia on todellisuudessa huomattavasti monimutkaisempi. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 23.)

Entisen Neuvostoliiton alueelta tulevien rahavirtojen rikollista alkuperää on usein erittäin vaikeaa tai jopa mahdotonta todentaa. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuoden 2018 vuosikertomuksessa mainitaankin, että rahanpesurikoksen tunnusmerkistön edellyttämästä esirikoksesta on ollut vaikea saada hankittua minkäänlaista näyttöä avattujen esitutkintojen aikana. Varojen alkuperä on usein häivytetty taidokkaasti käyttämällä esimerkiksi monimutkaisia yritysjärjestelyjä, todellisuutta vastaamattomia kauppasopimuksia tai –laskuja ja veroparatiisiyhtiöitä käyttämällä. Näin toimimalla rikolliset ovat samalla onnistuneet piilottamaan varojen tosiasiallisen omistajan. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 23.)

Tämän lisäksi huomionarvoista on se, että valtaosa Venäjältä eurooppalaiseen rahoitusjärjestelmään päätyvästä likaisesta rahasta ei todennäköisesti ole lähtöisin esimerkiksi omaisuus- tai huumerikollisuudesta, vaan sen alkuperä on maassa hyvin laajamittaisesti esiintyvissä harmaan talouden ilmiöissä. Raportin mukaan Venäjän tilastokeskus on arvioinut harmaan talouden muodostavan viidenneksen maan bruttokansantuotteesta. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 23.)

Kansainvälinen valuuttarahasto IMF vastaavasti arvioi omassa vuonna 2018 julkaistussa raportissaan, että harmaan talouden osuus Venäjän kansantaloudesta on ollut vuosien 1991 ja 2015 välillä keskiarvoa tarkasteltaessa jopa 38,4 prosenttia (Medina & Schneider 2018, 74).

Venäjän valvontaviranomaisella on rahanpesun selvittelykeskuksen mukaan vaikea tunnistaa laittomaan veronkiertoon tähtäävää varojen kierrättämistä ulkomaisten yhtiöiden ja pankkitilien kautta, sillä rikolliset käyttävät usein täysin muodollisesti pätevän näköisiä pöytälaatikkoyhtiöitä ja asiakirjoja. Rahanpesurikollisuutta ehkäisevistä keinoista raportissa korostetaan erityisesti suomalaisten pankkien velvollisuutta tuntea asiakkaansa ja tarvittaessa ilmoittaa epäilyttävistä liiketoimista. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 23.)

Toisena vuoden 2018 uutena trendinä korostui niin kutsuttujen ammattimuulien rantautuminen Suomeen. Tässä Euroopan tasollakin verrattain tuoreessa ilmiössä ulkomaalaiset rikolliset saapuvat maahan ja perustavat tekaistuilla henkilötiedoilla useita pankkitilejä useisiin eri pankkeihin, minkä jälkeen niille siirretään ulkomailta olevilta tileiltä rikollisin keinoin hankittua varallisuutta. Tämän jälkeen varat nostetaan nopeasti joko käteisenä tai lähetetään edelleen tilisiirtona ulkomaille. Muissa Euroopan maissa tapauksia näyttäisi olleen viime aikoina lukuisia ja esimerkiksi raportissa erikseen mainitun, Puolassa tutkitun tapauksen rikosvahinkojen kokonaismäärä kohosi jopa yli 30 miljoonaan euroon. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 24–26.)

Suomessa ammattimuuleihin liittyvää rikollisuutta havaittiin ensimmäistä kertaa vuoden 2018 kevään aikana, kun ulkomailta maahan saapuneet henkilöt olivat hankkineet väärennetyillä henkilöllisyystodistuksilla suomalaisia henkilötunnuksia. Näitä väärennettyjä henkilötodistuksia, suomalaisia henkilötunnuksia ja tekaistuja työsopimuksia käyttämällä tekijät avasivat tilejä useissa eri pankeissa. Selvittelykeskukselle tehtiinkin vuonna 2018 kymmeniä tilimuuleihin liittyviä ilmoituksia, joiden perusteella annettiin 15 varojen jäädyt-

tämismääräystä ja takavarikoitiin yhteensä 225 000 euron edestä varallisuutta. Uusia rikosilmoituksia näiden perusteella kirjattiin neljä kappaletta ja lisäksi neljässä tapauksessa tietoja luovutettiin jo olemassa olevaan rikosilmoitukseen. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 24–26.)

Rahanpesun selvittelykeskuksen arvion mukaan mainitun kaltainen toiminta keskittyy maihin, joissa toiminnalla saavutetaan paras tuotto pienimmällä vaivannäöllä ja riskillä. Vaikuttavina tekijöinä nähdään muun muassa se, miten helppo kohdemaassa on hankkia paikallinen henkilötunnus tai avata tili ja saada siihen tilinkäyttövälineet. Lisäksi rikolliset kiinnittävät huomiota viranomaistoiminnan tehokkuuteen esimerkiksi sen suhteen, kuinka paljon varoja on onnistuttu pysäyttämään tai takavarikoimaan sekä tuomioistuinten toimintaan. Esimerkiksi korkea näyttökynnys rahanpesurikoksissa ja kohtuulliset tuomiot talousrikoksista lisäävät maan houkuttelevuutta näiden rikollisryhmien silmissä. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 24–26.)

Huomionarvoisena seikkana raportilla mainitaan myös käteisen säilyminen keskeisessä roolissa rahanpesurikollisuudessa huolimatta uusien maksupalvelujen ja sähköisten rahansiirtomahdollisuuksien yleistymisestä. Suurin osa epäilyttävistä käteistransaktioista liittyi käteisnostoihin ja käteispanoihin, mutta myös Tulli toimittaa rahanpesun selvittelykeskukselle tietoa rahan liikkumisesta ja kerää dataa käteiskuljettajista. Vuonna 2018 Tulli havaitsi noin 220 henkilöä, jotka olivat kuljettaneet yli kymmenen tuhannen euron arvosta käteistä Suomesta ulkomaille tai ulkomailta Suomeen. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 26.)

5.3 Terrorismin rahoittamisen trendit

Terrorismin rahoittamiseen liittyvä Suomessa olevien verkostojen ja vierastaistelijoiden rahoittamisen kartoittaminen sekä terrorismirikosepäilyihin liittyvien esitutkintojen tukeminen työllistivät poliisia vuonna 2018. Lisäksi myös epävirallisten rahanvälityspalvelujen, Hawalojen, toiminta on ollut poliisin mielenkiinnon kohteena vuonna 2018 näiden noustua esiin kansainvälisen FATF (Financial Action Task Force) –organisaation suorittamissa maatarkastuksissa, joissa tarkasteltiin myös Suomen poliisin terrorismin rahoittamisen torjunnan ryhmän toimintaa. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 19–20.)

Vuonna 2018 rahanpesun selvittelykeskukselle tehtiin 11 terrorismin rahoittamista koskevaa ilmoitusta epäilyttävästä liiketoimesta. Lisäksi suuri, tarkemmin määrittelemätön joukko muita epäilyttäviä liiketoimia koskevia ilmoituksia luokiteltiin niiden sisällön tai

henkilökytkösten johdosta potentiaalisesti terrorismin rahoitukseen liittyviksi. Näiden ilmoitusten pohjalta selvittelykeskuksessa käynnistettiin yli sata selvittelykokonaisuutta, joissa nähtiin mahdollisia terrorismikytkentöjä. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 19–20.)

Internetissä toimivat rahanvälityspalvelut ja virtuaalivaluutat ovat rahanpesun selvittelykeskuksen mukaan nousseet viime vuosina merkittävään rooliin terrorismin rahoittamista koskevissa tutkimuksissa. Koska monet kansainväliset toimijat eivät enää turvallisuusyhtiöstä operoi konfliktialueilla, joutuvat näille alueille varoja lähettävät henkilöt käyttämään muita keinoja rahan siirtelyyn. Selvittelyissä onkin huomattu, että uusia rahanvälitysmuotoja ja -palveluja ilmaantuu kentälle jatkuvasti ja näiden myötä siirtojen nopeus on kasvanut ja anonymiteetin tarjoama suoja vahvistunut. Esimerkkinä kehittyvän teknologian tuottamista haasteista raportilla mainitaan mobiilirahansiirrot suoraan konfliktialueilla oleviin matkapuhelinliittymiin. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 19–20.)

Lakiin varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013) perustuvia uusia varojen jäädyttämisspäätöksiä tehtiin vuoden 2018 yksi kappale ja kolme luonnollista henkilöä koskevaa päätöstä kumottiin. Lisäksi tuomioistuimissa käsiteltiin muutamia tapauksia, joihin liittyvien henkilöiden varallisuus on jäädytetty jo aiemmin. Raportin mukaan uusi jäädyttämisspätös koski Turun puukotustapaukseen liittyvää etsintäkuulutettua henkilöä. Vuoden 2018 lopussa voimassa olevia yksityishenkilöä koskevia jäädyttämisspäätöksiä oli voimassa 21 kappaletta, joista kolme oli Suomen kansallisen lainsäädännön alaisia loppujen 18 kappaletta ollessa sidoksissa Euroopan unionin sisäiseen pakotelistaan. (Rahanpesun selvittelykeskus 2018, 19–20.)

6 Talousrikosten torjunnan haasteita

Talousrikoksia tehtailevat tahot kehittävät jatkuvasti uusia toimintamalleja, joihin reagointi proaktiivisesti on usein erittäin vaikeaa tai joissain tapauksissa jopa mahdotonta. Vaikka pankki- ja rahoitusalan digitalisoituminen ja automaation lisääntyminen ovat helpottaneet omalta osaltaan talousrikollisuuden havaitsemista ja ehkäisyä, on kehitys samalla avannut uusia mahdollisuuksia erinäisille väärinkäytöksille.

Esimerkiksi maksuhäiriömerkinnän ilmestyminen yksityishenkilölle saattaa kestää pisimmillään kuukausia, joten samalla henkilötunnuksella on käytännössä mahdollista tehtailla esimerkiksi petoksia verrattain pitkään, mikäli palveluntarjoajien omat tietojärjestelmät ja henkilöstön tietotaito talousrikollisuuden ehkäisyssä eivät ole riittävällä tasolla.

Oman haasteensa tuottaa myös järjestelmien tuottaman datan seulominen ja aidosti epäilyttävien liiketoimien erottaminen vääristä positiivisista havainnoista.

Myös lainsäädäntö tuottaa omat haasteensa. Suomen tiukka pankkisalaisuus ei esimerkiksi mahdollista tietojenvaihtoa rahoitusalan toimijoiden välillä. Vaikka viranomaisilta saadut varoitukset pienentävätkin riskiä, tietojenvaihdon puute käytännössä avaa rikollisille tahoille mahdollisuuden esimerkiksi siirtyä pankista tai rahoituslaitoksesta toiseen useaan kertaan ennen kiinni jäämistään. Merkittävin kansalliseen lainsäädäntöön ja Euroopan unionin regulaatioihin liittyvä haaste on kuitenkin kiihtyvällä tahdilla tapahtuvien muutosten vauhdissa pysyminen ja yrityksen käytäntöjen pitäminen ajan tasaisena.

Euroopan unionin tasolla astui 25. toukokuuta 2018 voimaan General Data Protection Regulationin tai lyhyemmin GDPR:n nimellä tunnettu laki, jonka tarkoitus on parantaa kansalaisten yksityisyydensuojaa esimerkiksi antamalla ihmisille paremmat mahdollisuudet hallita dataa, jota heistä kerätään ja kiristämällä datan keräämiseen ja säilömiseen liittyviä rajoitteita. (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2018.) Olen käynyt useita keskusteluita sekä suomalaisten että eurooppalaisten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan asiantuntijoiden kanssa, ja yleinen konsensus näissä keskusteluissa on ollut, että GDPR-direktiivin laajuus ja tiukkuus kuitenkin tuottavat omat lisähaasteensa talousrikollisuuden torjunnassa, sillä se rajoittaa merkittävästi finanssialan toimijoiden mahdollisuuksia kerätä ja hyödyntää dataa. Vaikka GDPR usein näissä keskusteluissa koetaankin yksilön näkökulmasta hyväksi asiaksi, siihen kohdistuu ammatillisesta näkökulmasta kritiikkiä liittyen juurikin datan keräämiseen ja vaihtamisen rajoituksiin, jotka saattavat äärimmäisissä tapauksissa jopa estää finanssialan toimijoita puuttumasta talousrikollisuuden ilmiöihin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

7 Case-esimerkkejä

Tässä luvussa esitellään viisi kuvitteellista esimerkkitapausta, jotka on koostettu yhdistelemällä julkisuudessa esillä olleita ja työssäni kohtaamiani tapauksia. Ne eivät siis ole suoria kuvauksia todellisista tapahtumaketjuista, vaan niiden on tarkoitus antaa yleiskuva siitä, miten monimuotoisia ja siten myös vaikeatulkintaisia alan ammattilaisen työsäännön kohtaamat tapaukset saattavat olla.

Case #1: Suomalainen vuosikymmeniä toiminut vakavarainen perheyrittäjä myydään ulkomaiselle sijoittajaryhmälle. Lähes välittömästi yrityksen nimissä aletaan hakea rahoit-

tuksia mahdollisimman monesta eri rahoituslaitoksesta. Koska kyseessä on hyvämaineinen ja vakavarainen yritys, myönnetään sille useita rahoituksia muun muassa uusiin premium-luokan autoihin. Autoille haetaan välittömästi maastavientilupaa ja koska yritys on hoitanut aiemmat maksuvelvoitteensa moitteetta, vakuutukset ovat kunnossa ja kaupan- teon yhteydessä autoista on maksettu lähes 20 prosentin käsirahat, maastavientiluvat myönnetään ilman tarkempia lisäselvityksiä.

Kolme kuukautta myöhemmin kaikki autojen erääntyneet kuukausierät ovat maksamatta ja yrityksen nimi alkaa esiintyä protestilistalla säännöllisesti. Lopulta yritys haetaan konkurssiin. Rahoitetut ajoneuvot eivät ole palautuneet Suomeen, vaan ne on joko purettu osiin Itä-Euroopassa ja myyty sitten eteenpäin usealle eri ostajalle tai salakuljetettu Euroopan ulkorajojen yli esimerkiksi Afrikkaa tai Aasiaan. Kun asiaa lähdetään selvittämään, käy ensimmäisenä ilmi, että yrityksen ostamiseen on käytetty bulvaaneja ja todellisuudessa taustalla vaikuttaa itäeurooppalainen rikollisorganisaatio. Myöskään käsira- hoina käytettyjen varojen rikollista alkuperää ei pystytä sulkemaan pois.

Case # 2: Asiakkaalla on luottokortti 5 000 euron luottorajalla. Luottoaan asiakas ei käytä lainkaan, mutta luottotilille maksetaan useita kertoja kuukaudessa tuhansien eurojen suuruisia suorituksia, jotka pankki palauttaa toisissa pankeissa oleville tilille, jolta suori- tukset on maksettu. Kun asiakkaalta pyydetään selvitystä varojen alkuperästä, jättää tämä vastaamatta pankin yhteydenottoihin ja pankki tekee ilmoituksen epäilyttävästä lii- ketoimesta. Poliisin tutkimuksissa käy ilmi, että tilit, joilta ylimääräiset suoritukset on mak- settu eivät kuulu luottokortin haltijalle vaan usealla eri henkilölle, jotka ovat valmiiksi po- liisitutkinnassa muihin rikoksiin liittyen ja kortin haltija on ollut mukana pakotettuna. Luot- totilille tehdyt ylimaksut ovat muodostuneet pääasiassa muilla rikoksilla kerätystä varal- lisuudesta.

Case # 3: Rikollisryhmät käyttävät varastettuja henkilötietoja kulutusluottojen hakemi- seen, minkä jälkeen petoksilla hankituilla varoilla hankitaan esimerkiksi halpoja ajoneu- voja suorana käteiskauppana. Seuraavassa vaiheessa rikolliset etsivät bulvaanin, jolle hankittu ajoneuvo voidaan näennäisesti kaupata todellista markkina-arvoa selkeästi kor- keammalla hinnalla. Tämän jälkeen autorahoitusyhtiöiden kanssa yhteistyötä tekevän autoliikkeen edustaja suostutellaan toimimaan välittäjänä edellä mainitussa tekaistussa omistajanvaihdoksessa ja hankkimaan näennäisesti ostajana toimivalle bulvaanille ra- hoitussopimus. Kun sopimus on rahoitettu ja rahoitusyhtiö on tilittänyt liikkeelle sopimuk- sen mukaisen kauppasumman, maksaa liike sovitun summan asiakkaalle vähennetty-

ään siitä ennalta sovitun välityspalkkion. Rahoitussopimukselle ei tehdä ensimmäistäkään maksusuoritusta, rahoitussopimuksen allekirjoittanutta bulvaania ei tavoiteta vääristä yhteystiedoista johtuen ja kaupan kohteena ollut ajoneuvo löytyy lopulta hylättynä syrjäiseltä huoltoasemalta.

Tällä tavoin rikolliset ovat onnistuneet hankkimaan auton alkuperäisen ostohinnan ja rahoitushinnan välisen erotuksen verran voittoa ja vaikeuttaneet osaltaan alkuperäiseen kulutusluottopetokseen liittyvien varojen jäljittämistä. Bulvaaneina tämän kaltaisissa petoksissa käytetään usein henkilöitä, jotka saattavat olla esimerkiksi velkaa taustalla toimivalle rikollisorganisaatiolle ja olla siten mukana vastentahtoisesti. Tämän seurauksena petoksen tosiasiallinen edunsaaja ei myöskään erityisesti välitä siitä, että bulvaani menettää lopulta luottotietonsa.

Case # 4: Useassa konkurssiin menneessä yrityksissä viime vuosina mukana olleen yrittäjän uusin yritys on avaamassa pankkipalveluita ja hakemassa lainaa kalustohankintoja varten. Asiakkaan taustoja selvitettyä käy ilmi, että yrittäjä itse on hakeutunut velkajärjestelyyn, ja että vasta perustetun yrityksen omistusrakenne on äärimmäisen monimutkainen. Omistusketju johtaa lopulta usean Itä-Euroopan maan kautta tunnetuissa Karibian meren veroparatiiseissa kirjoilla oleviin holdingyhtiöihin, joiden tosiasialliseksi edunsaajaksi on ilmoitettu paikallinen lakimies. Tosiasiallisen edunsaajan nimi esiintyy useaan kertaan erinäisillä alueen valvontaviranomaisten julkaisemilla listoilla useisiin talousrikostutkimuksiin liittyen.

Yrittäjän ja yrityksen tosiasiallisen edunsaajan taustat huomioiden on korkea riski sille, että holdingyhtiöt on perustettu ulkomaille harhautustarkoituksessa ja tavoitteena on ollut kiertää veroja sekä piilottaa omaisuutta viranomaisilta. Myöskään rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen mahdollisuutta ei voida sulkea pois, joten pankkipalveluita ei voida avata.

Case # 5: Asiakas ottaa viisivuotisen 40 000 euron ajoneuvorahoituksen ja maksaa kaksi erää normaalisti, mutta kolmannen erän kohdalla rahoitusyhtiön tilille maksetaan yhdellä kertaa jäljellä oleva velkasumma. Kun asiakasta haastatellaan suurempaan kertasuoritukseen liittyen, käy ilmi, että hän on saanut juuri 60 000 euron perinnön ja haluaa maksaa kerralla pois kalliiksi havaitsemansa rahoituksen, jonka liike on käytännössä pakkomyynyt kaupan yhteydessä. Asiakkaan toimittama perunkirjoitus liitteineen todistaa, että asiakas on saanut vähän aikaa sitten perinnön, minkä perusteella pystytään riittävällä varmuudella sulkemaan pois sopimukselle maksettujen varojen rikollinen alkuperä.

Tämä on käytännössä hyvin yleistä ja useimmissa tapauksissa varojen alkuperälle löytyy luonnollinen ja uskottava selitys. Kaikki tavallisesta poikkeavat transaktiot on kuitenkin selvitettävä, mikä lisää oman haasteensa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaan tuottamalla moninkertaisen määrän vääriä hälytyksiä todellisiin osumiin verrattuna.

8 Kansainvälinen rahanpesurikollisuus Suomessa ja muissa Pohjoismaissa

Valvonnan pettämisellä on ollut viime vuosina merkittäviä seuraamuksia usealle suurelle pohjoismaiselle pankkikonsernille. Vuonna 2015 Ruotsin finanssivalvonta antoi Nordealle varoituksen ja viidenkymmenen miljoonan kruunun eli noin 5,4 miljoonan euron seuraamusmaksun todettuaan Nordean rahanpesuvalvonnan puutteelliseksi. (Teittinen 2015.)

Seuraukset eivät kuitenkaan rajoitu ainoastaan taloudellisiin ja rikosoikeudellisiin seuraamuksiin, vaan ne ovat rahalaitoksille myös merkittävä maineriski. Tällä viitataan riskiin, joka toteutuu yrityksen maineen kärsiessä esimerkiksi tyytymättömien asiakkaiden, laatuongelmien tai negatiivisen mediahuomion seurauksena. (Jääskeläinen 2018.)

Yksi viime vuosien merkittävimmistä pankki- ja rahoitusalaan ravistelleista skandaaleista oli niin kutsuttujen Panaman Paperien julkaisu vuonna 2016. Panaman Papereilla viitataan Mossack Fonseca nimisen lakitoimiston tietokannasta vuonna 2015 saksalaiselle Süddeutsche Zeitungille vuodettuihin tiedostoihin, jotka paljastivat tietoja yli 214 tuhannesta niin kutsutusta offshore-yrityksestä ja niiden sijoituksista veroparatiiseissa. Yritysten kautta on tehty kauppaa useiden pakotelistoilla olevien tahojen kanssa, kierretty veroja ja todennäköisesti pesty merkittäviä summia rahaa. (The Panama Papers 2016.)

Vuonna 2016 julkaistun Ylen MOT-dokumentin mukaan vuoto paljasti, että Nordean varallisuudenhoitoon keskittyvä Luxemburgin yksikkö on vuosien 2004 ja 2014 välillä auttanut varakkaita asiakkaitaan perustamaan satoja veroparatiisiyhtiötä muun muassa Panamaan ja Brittiläisille Neitsytsaarille. Näille yrityksille on ollut ominaista, että niiden rakenteet ovat olleet äärimmäisen monimutkaisia ja monissa tapauksissa yrityksissä on käytetty bulvaanijohtajia, jotka ovat yleensä olleet Mossack Fonsecan henkilökuntaa. Tämän seurauksena yritysten todellisten omistajien tiedot eivät ole päätyneet julkisiin rekistereihin. Saman dokumentin mukaan Nordea on käyttänyt veroparatiisiyhtiötä perustaessaan myös nimettömiä haltijaosakkeita, jotka ovat auttaneet pitämään yritysten

todellisten omistajien henkilöllisyydet salassa. Huolimatta veroparatiisien tiukoista anonymiteettisäädöksistä, vuodetusta aineistosta on kuitenkin käynyt ilmi, että yritysten taustalla on varakkaita yksityishenkilöitä Pohjoismaista sekä Baltiasta. (Knus-Galán 2016.)

Vaikka veroparatiisiyhtiöiden perustaminen tai omistaminen ei itsessään ole laitonta, liittyy niihin usein muun muassa laitonta veronkiertoa ja mahdollisesti myös rahanpesua, sekä muita talousrikollisuuden muotoja. Ruotsin Finanssivalvonta päätti maaliskuussa 2017, ettei se rankaise Nordeaa tai Handelsbankenian Panaman Papereihin liittyviin paljastuksiin liittyen, sillä se katsoi, että molemmat yritykset olivat saaneet asiaan liittyen 5,4 miljoonan ja 3,7 miljoonan euron sakkorangaistukset jo vuonna 2015 (Toivonen 2017). Luxemburgin finanssivalvoja CSSF kuitenkin määräsi Nordealle ja yhdeksälle muulle finanssialan yritykselle yhteensä 2,1 miljoonan euron sakkorangaistuksen vuoden 2017 joulukuussa (Karismo 2017). Voitaneen kuitenkin olettaa, että epäsuorat taloudelliset menetykset realisoituneen maineriskin kautta ovat olleet suurempia kuin finanssivalvontaelinten langettamat sakkorangaistukset.

Vuoden 2018 elokuussa taas kävi ilmi, että Tanskan ja Viron viranomaiset ovat aloittaneet rikostutkinnan Danske Bankiin kytkeytyviin rahanpesuepäilyihin liittyen. Syyttäjän mukaan tutkimukset liittyvät epäilyihin, joiden mukaan Danske Bankin Viron toimintojen kautta on pesty yhteensä vähintään seitsemän miljardin euron edestä pääosin venäläislähtöistä rahaa vuosien 2007 ja 2015 välillä. (Kataja 2018) Danske Bankin hallituksen lakitoimisto Bruun & Hjejleltä tilaaman riippumattoman selvityksen mukaan alkuperältään epäilyttävää rahaa on kuitenkin ollut jopa 200 miljardin euron arvosta. Vaikka rikossyytteitä ei ole toistaiseksi nostettu ja selvityksessä on katsottu, ettei pankin ylin johto ole syyllistynyt rikolliseen toimintaan, johti kohu lopulta pääjohtaja Thomas Borgenin eroon syyskuussa 2018. (Brännare & Kuukkanen 2018.)

Danske Bankin rahanpesuskandaali paisui helmikuussa 2019, kun Ruotsin yleisradioyhtiö SVT sai haltuunsa dokumentteja, joiden mukaan alkuperältään epäilyttävää rahaa on siirretty Danske Bankin ja ruotsalaisen Swedbankin tilien välillä noin 40 miljardin kruunun eli noin neljän miljardin euron edestä. Asiakkaiden joukossa on ollut useita korkeariskisissä maissa ja veroparatiiseissa toimivia yrityksiä, joiden omistusketjuun ja edustajiin liittyy merkittäviä epäselvyyksiä. Yritysten omistajien tiedot ovat saattaneet olla esimerkiksi salattuja tai yrityksiä on saattanut edustaa epäilty bulvaani. Vuonna 2018 Swedbankin toimitusjohtaja Birgitte Bonnesen oli kieltänyt SVT:n haastattelussa pankin kaikki

yhteydet rahanpesusta epäilyihin Danske Bankin asiakkaisiin. Tällöin myöskään Ruotsin finanssivalvonta ei ollut löytänyt Swedbankin toiminnasta huomautettavaa. (Kokkonen 2019.)

Vuoden 2018 lokakuussa yhdysvaltalais-brittiläisen sijoittajan, William ”Bill” Browderin, yritys Hermitage Capital Management teki Nordeasta ilmoituksen Tanskan, Ruotsin ja Norjan viranomaisille ja pyysi Ylen haastattelussa myös Suomen viranomaisia tutkimaan Nordean toimintaa rahanpesuepäilyjen vuoksi (Mäntylä & Brännare 2018). Myöhemmin samana vuonna Ruotsin syyttäväviranomainen ilmoitti, että ei aloita esitutkintaa Nordeasta ja Browderin siihen kohdistamista rahanpesuväitteistä (Karismo 2018). Kesäkuussa 2019 myös Suomen Keskusrikospoliisi päätti olla avaamatta esitutkintaa Browderin ja Hermitage Capitalin esittämän tutkintapyynnön perusteella katsottuaan, että epäilyttäviksi väitetyt liiketoimet olivat tapahtuneet Baltiassa, missä Suomen poliisilla ei ole toimivaltaa. Lisäksi se katsoi varainsiirtojen tapahtuneen pääasiassa yli kymmenen vuotta sitten, joten epäillyt rikokset olisivat olleet sitä myöten myös vanhentuneita. (Manila 2019.)

Maaliskuussa 2019 Nordea nousi jälleen julkisuuteen Ylen MOT:n ja kansainvälisen toimittajajärjestö OCCRP:n haltuunsa saamien vuodettujen asiakirjojen myötä. Vuodon keskeinen aineisto koskee viranomaisten sulkemia liettualaispankkeja Ūkio Bankasia ja Snorasia, mutta myös Nordean tileille näyttää päätyneen yhteensä noin 700 miljoonan euron edestä epäilyttävistä lähteistä peräisin olevia tilisiirtoja. Näistä varoista yli 200 miljoonaa euroa on päätenyt Nordean suomalaisille tileille. Kokonaisuudessaan verkoston läpi uskotaan virranneen satoja miljardeja euroja likaista rahaa. (Hänninen, Knus-Galán & Juutilainen 2019.)

Vuosien 2005 ja 2017 välillä kertyneen aineiston paljastaman pöytälaatikkoyritysten verkoston jäljet johtavat venäläisiin liikemiehiin, joista osa kuuluu MOT:n tietojen mukaan Venäjän presidentin Vladimir Putinin lähipiiriin. Nordeaan tulleet tilisiirrot ovat liittyneet pääosin tuotteiden ja palveluiden ostoon suomalaisilta ja muilta pohjoismaisilta yrityksiltä. Useimmissa tapauksissa varat on siirretty Nordeaan esimerkiksi Panaman ja Belizen kaltaisiin veroparatiiseihin rekisteröidyiltä yhtiöiltä ja tilisiirtojen tarkoituksena on ollut häivyttää varojen todellinen alkuperä. Sen vuoksi tilisiirroissa onkin sekoitettu laillisista lähteistä peräisin olevaa rahaa sekä varoja, joiden alkuperä on kyseenalainen ja siirtoja on tehty sekä pöytälaatikkoyritysten, että todellista liiketoimintaa harjoittavien yritysten välillä. (Hänninen, Knus-Galán & Juutilainen 2019.)

MOT:n haltuunsa saamien dokumenttien mukaan Nordealla on ollut asiakkaanaan lähes 300 pöytälaatikkoyhtiötä, joiden taustoihin liittyy useita epäselvyyksiä. Asiakkaiden joukossa on ollut muun muassa tunnettuja bulvaaneja sekä erinäisiin rahanpesu- ja muihin talousrikosepäilyihin liittyviä tahoja. Tietovuodosta ei käy ilmi, onko pankki huolehtinut asiakkaan tuntemisvelvoitteistaan asianmukaisesti, tai onko se tehnyt asiakkaidensa epäilyttävistä liiketoimista ilmoituksia viranomaisille. MOT:n haastatteleva Poliisiammatikorkeakoulun tutkijana ja Tampereen yliopiston dosenttina toimivan Pirjo Jukaraisen mukaan on syytä olettaa, että Nordea on laiminlyönyt laissa määrätyn velvollisuutensa tai muutoin epäonnistunut asiakkaidensa tunnistamisessa. Esimerkiksi yrityksissä käytettyjen haamujohtajien tunnistamista Jukarainen pitää verrattain yksinkertaisena, sillä näillä henkilöillä on usein poikkeuksellisen paljon yritysytteiksiä, joista ainakin osaan liittyy monesti epäilyttäviä piirteitä tai suoranaista rikollista toimintaa. Tämä kuitenkin edellyttää, että asiakkaan tuntemisvelvoite on täytetty asianmukaisesti ja valvonta on järjestetty lain edellyttämällä tavalla. (Hänninen, Knus-Galán & Juutilainen 2019.)

Nordean toimitusjohtaja Casper von Koskull kommentoi Nordeaan ja viimeaikaisiin rahanpesuepäilyihin liittyntä kohua Ylen A-Studioissa 4.3.2019. Von Koskullin mukaan Nordea pankkina suhtautuu ilmi tulleisiin rahanpesua koskeviin paljastuksiin ja myöntää, että asian monimutkaisuus on aliarvioitu yrityksessä. Paljastukset eivät kuitenkaan tulleet hänelle uutena tietona, vaan epäilyttävät transaktiot on raportoitu ja niitä käydään läpi Tanskan viranomaisten kanssa. Hänen mukaansa Nordea on myös viime vuosina katkaissut asiakassuhteita, joihin on liittynyt epäselvyyksiä. (Nordean konsernijohtaja Casper von Koskull vastasi rahanpesuepäilyihin A-studiossa 2019.)

MOT:n esittämään tuoreimpaan materiaaliin von Koskull ei ottanut kantaa lainkaan, mutta huomautti Nordean olevan täysin erilainen pankki kuin se oli vielä muutama vuosi sitten. Rahanpesun tutkimiseen käytetyt resurssit ovat hänen mukaansa moninkertaisesti kuluneiden noin neljän vuoden aikana ja tälle pankin liiketoiminnan osa-alueelle on investoitu lähes puoli miljardia euroa. Tällä hetkellä noin viisi prosenttia Nordean henkilökunnasta, yhteensä noin 1500 henkilöä, työskentelee rahanpesun torjuntaan liittyvissä tehtävissä. (Nordean konsernijohtaja Casper von Koskull vastasi rahanpesuepäilyihin A-studiossa 2019.)

Von Koskullin mukaan rahanpesussa on kyse globaalista ongelmasta, jonka ratkomi- seen hän toivoi vastaisuudessa parempaa pankkien välistä yhteistyötä sekä kansainvä- lisen, EU-tasoisin, rahanpesun ehkäisemiseen keskittyvän viranomaiselimen perusta- mista. Samalla hän kuitenkin myönsi, että rahanpesun torjunnassa ei voida koskaan olla

riittävän valmiita, sillä rikollisten toimintatavat kehittyvät ja muuttuvat nopeammin, kuin niihin ehditään reagoida. (Nordean konsernijohtaja Casper von Koskull vastasi rahanpesuepäilyihin A-studiossa 2019.)

Kun tieto Nordean rahanpesuepäilyihin liittyvistä uusista paljastuksista lähti leviämään uutismedioissa 4.3.2019, heijastuivat vaikutukset välittömästi pörssin avauduttua Nordean osakekurssiin, joka kävi enimmillään yli 5,5 prosentin laskussa. Vaikka Nordeaan liittyvät uudet rahanpesuepäilyt osoittautuivat myöhemmin odotettua lievemmiiksi, oli Nordean osakkeen arvonkehitys paljastusten jälkeen pitkään laskusuhdanteessa. Tapausta voidaankin pitää tyypiesimerkkinä siitä, kuinka suuri maineriski rahanpesurikollisuus on finanssialan toimijoille.

Kun Danske Bankin rahanpesuskandaali paljastui vuoden 2018 lopulla, heijastuivat sen vaikutukset samalla tavoin yhtiön osakekurssiin Kööpenhaminan pörssissä. Vuoden 2018 elokuun lopulla noin 195 Tanskan kruunua maksaneen osakkeen kurssi on lopulta laskenut noin 130 Tanskan kruunuun Viron toimintoihin liittyvien rahanpesuepäilyjen tultua ilmi. Tapahtumien vaikutus yrityksen markkina-arvoon on siis ollut merkittävä.

9 Lopuksi

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda lukijalleen tilannekuva rahanpesusta ja terrorismin rahoittamisesta sekä sen torjuntaan liittyvistä haasteista 2010 ja 2020 lukujen taitteessa. Kaiken kaikkiaan työn perusteella voidaan todeta, että rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät riskit ovat hyvin monimuotoisia ja alati digitalisoituvassa, nopeasti muuttuvassa maailmassa niihin reagoiminen on haastavaa. Positiivista on kuitenkin, että kuluneiden vuosien aikana näihin riskeihin on havahduttu uudella tavalla suurten finanssialan instituutioiden saamien sakkojen ja mediassa esitettyjen skandaaliuutisointien myötä. Myös kansallista ja kansainvälistä lainsäädäntöä sekä sen valvontaa on onnistuttu modernisoimaan kiitettävästi paremmin nykyaikaista tilannekuvaa vastaavaksi.

Merkittävimmän haasteen talousrikollisuuden torjuntaan tuottaa kuitenkin rikollisten kyky löytää heikkoja lenkkejä olemassa olevista järjestelyistä ja hyödyntää niitä omien tavoitteidensa saavuttamiseksi. Oman ongelmansa tuottavat digitaalisten järjestelmien heikoudet, joiden havaitseminen ja paikkaaminen ennalta on vaikeaa, mutta merkittävimmän kasvualustan rahanpesurikollisuudelle ja terrorismin rahoittamiselle tarjoaa kuitenkin tietoisuuden puute tai ohjeistusten noudattamatta jättäminen tilanteissa, joissa ylimääräisten kysymysten ja tarkistusten katsotaan olevan turhaa asiakkaan kiusaamista.

Omaehtoisten kokemuksiini perusteella asian käsittelyssä on kuitenkin vakavoiduttu myös pankkien ja rahoitusyhtiöiden ulkopuolella, minkä lisäksi myös loppuasiakkaiden ymmärrys prosessien taustalla olevasta lainsäädännöstä ja siitä, miksi yritykset kyselevät heidän henkilökohtaisia tietojaan, on parantunut merkittävästi.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöni käsittelee mielestäni aihetta erittäin laajasti ja kattavasti, mikä saattaa toki omalta osaltaan olla myös sen heikkous. Koska aihe on laaja ja sen ympärillä tapahtuu jatkuvasti paljon, oli työn rajaaminen äärimmäisen vaikeaa ja kirjoittamisen aikana tekemästäni materiaalin karsimisesta huolimatta työstä tuli huomattavasti pidempi ja laajempi kuin olin suunnitellut. Erityisen suuri vaikutus tällä oli aiheen ympärillä tapahtuvan uutisoinnin seurantaan, sillä jouduin jättämään pois tuoreimpia tapauksia kuten Finanssivalvonnan S-Pankille joulukuussa määräämän, rahanpesun torjunnan laiminlyöntiin liittyvän lähes miljoonan euron sanktiomaksun ja FIM Varainhoidon samassa yhteydessä saamaan julkiseen huomautukseen liittyvän artikkelin (Harjumaan 2019.) Tämän lisäksi käsittelemättä jäi osa Nordean ja Danske Bankin rahanpesuskandaalien tuoreimmasta jälkipyykistä.

Oman haasteensa tuotti myös ajantasaisen kirjallisen lähdemateriaalin rajallisuus, mikä vuoksi jouduin turvautumaan nettilähteisiin enemmän kuin olisin toivonut. Uutislähteitä olisin voinut hyödyntää monipuolisemmin, mutta työtä kirjoittaessani havaitsin nopeasti, että Ylen uutisointi oli monissa tapauksissa selkeintä ja johdonmukaisinta sekä vähiten sensaationhakuista ja mielipiteiden värittämää. Näistä haasteista huolimatta koen onnistuneeni luomaan laajan ja käytännön tapauksiin sekä esimerkkeihin painottuvan tietopakettin, kuten olin alun perin suunnitellut.

Lähteet

Aluehallintovirasto 2017. Tiedote muutoksista uuteen rahanpesulakiin liittyen. Aluehallintovirasto 7.7.2017. <https://www.avi.fi/documents/10191/6952630/Tiedote+uuden+lain+velvoitteista+FI/91e6bf03-f4b7-4c12-84fd-c7b2f3ceabad>. Luettu 27.1.2020.

Aluehallintovirasto 2019. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen - ohje ilmoitusvelvolliselle. https://kvkl.fi/wp-content/uploads/2019/08/AVI_Rahanpesun-torjunnan-yleisohje-10072019.pdf. Luettu 16.2.2020.

Boris Rotenberg hävisi kiistansa suomalaispankkien kanssa – joutuu maksamaan yli puoli miljoonaa pankkien oikeudenkäyntikuluja. Yle Uutiset 13.1.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11154907>. Luettu 27.1.2020.

Brännare, Stina & Kuukkanen, Tatu 2018. Danske Bankin pääjohtaja eroaa 200 miljardin euron rahanpesuskandaalin takia, mukana vyyhdissä Sampo-pankin vanhoja asiakkaita. Yle Uutiset 19.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10411906>. Luettu 25.1.2020.

Grossey, Susan 2015. Emerging Terrorist Financing Risks. Teoksessa Normark, Magnus & Ranstorp, Magnus 2015. Understanding Terrorist Finance - Modus Operandi and National CTF Regimes. https://www.fi.se/contentassets/1944bde9037c4fba89d1f48f9bba6dd7/understanding_terrorist_finance_160315.pdf. Luettu 27.1.2020.

Eurooppa-neuvosto 2019. Erilaiset pakotteet. Päivitetty 6.6.2019. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/sanctions/different-types/>. Luettu 27.1.2020.

Financial Action Task Force 2013. The Role of Hawala and Other Similar Service Providers in Money Laundering and Terrorist Financing. <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Role-of-hawala-and-similar-in-ml-tf.pdf>. Luettu 27.1.2020.

Finanssivalvonta 2018. Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen. Päivitetty 31.8.2018. <https://www.finanssivalvonta.fi/kuluttajansuoja/kysymyksiä-ja-vastauksia/asiakkaan-tunnistaminen-ja-tunteminen/>. Luettu 27.1.2020.

Harjumaa, Marika 2019. Finanssivalvonta määräsi S-Pankille melkein miljoonan euron maksun – katsoi pankin laiminlyöneen rahanpesuun liittyviä velvoitteita. Yle Uutiset 18.12.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-11123366>. Luettu 30.1.2019

Hänninen, Jyri & Knus-Galán, Minna & Juutilainen, Ville 2019. Haamujohtajia, pöytälaatikkoyhtiöitä ja pimeitä rahavirtoja – tietovuoto paljastaa, miten Nordea kytkeytyy valtavien rahanpesukoneiston toimintaan. Yle MOT 4.3.2019. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/03/04/haamujohtajia-poytalaatikkoyhtiota-ja-pimeita-rahavirtoja-tietovuoto-paljastaa>. Luettu 25.1.2020.

Jääskeläinen, Heidi 2018. Maineriski on yritykselle strateginen riski. <https://www.grantthornton.fi/ajankohtaista/tiedotteet/maineriski/>. Luettu 25.1.2020.

Karismo, Anna 2017. Nordea sai sakot Luxemburgin finanssivalvojalta Panama-vuodon seurauksena. Yle Uutiset 21.12.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9989396>. Luettu 25.1.2020.

Karismo, Anna 2018. Nordean epäiltyä rahanpesua ei tutkita Ruotsissa, Suomessa tutkinta venyy kevääseen. Yle Uutiset 14.12.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10554509>. Luettu 25.1.2020.

Kataja, Marika 2018. Tanskassa aloitettiin rikostutkinta Danske Bankin rahanpesuepäilyistä. Yle Uutiset 6.8.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10340304>. Luettu 25.1.2020.

Keskusrikospoliisi 2012. Rahanpesun torjunnan parhaat käytänteet. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/26327_Rahanpesun_torjunnan_parhaat_kaytan-teet_27.8.2012.pdf?001842fe3222d788. Luettu 26.1.2020.

Keskusrikospoliisi 2016. Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/54366_Rahanpesurikokset_oikeuskaytannossa.pdf?e0adc6f73222d788. Luettu 26.1.2020.

Knus-Galán, Minna 2016. Nordea perustanut asiakkailleen satoja yhtiöitä veroparatiiseihin. Yle MOT 3.4.2016. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/04/03/nordea-perustanut-asiakkailleen-satoja-yhtioita-veroparatiiseihin>. Luettu 25.1.2020.

Kokkonen, Yrjö 2019. Olematonta liiketoimintaa, pimitettyjä omistajia – SVT:n mukaan Swedbank ei piitannut ilmiselvistä rahanpesun tunnusmerkeistä. Yle Uutiset 20.2.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10655077>. Luettu 25.1.2020.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 28.6.2017/444.

Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista 7.8.2009/617.

Liikemies Boris Rotenbergin ja suomalaispankkien oikeudenkäynti on alkanut – Rotenberg ei läsnä, pääkäsittely vasta ensi viikolla. Yle Uutiset 3.9.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10951536>. Luettu 27.1.2020.

Luottotietolaki 11.5.2007/527.

Mannila, Saga 2019. KRP ei aloita esitutkintaa Nordeasta esitetyistä satojen miljoonien rahanpesuväitteistä. Yle Uutiset 11.6.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10825946>. Luettu 27.1.2019.

Medina, Leandro & Schneider Friedrich 2018. IMF Working Paper – Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/WP/2018/wp1817.ashx>. Luettu 27.1.2020.

Mäntylä, Juha-Matti & Brännare, Stina 2018. Nordeaa rahanpesusta syyttävä Browder Ylen haastattelussa: Nordea oli mukana rahanpesussa ja viranomaiset nukkuivat. Yle Uutiset 17.10.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10461634>. Luettu 25.1.2020.

Nordean konsernijohtaja Casper von Koskull vastasi rahanpesuepäilyihin A-studioissa: Olemme aliarvioineet asian monimutkaisuuden. 2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10672868>. Luettu 25.1.2020.

Normark, Magnus & Ranstorp, Magnus 2015. Understanding Terrorist Finance - Modus Operandi and National CTF Regimes. https://www.fi.se/contentassets/1944bde9037c4fba89d1f48f9bba6dd7/understanding_terrorist_finance_160315.pdf. Luettu 27.1.2020.

Oftedal, Emilie 2015. The financing of jihadi terrorist cells in Europe. <https://publications.fii.no/nb/item/asset/dspace:2469/14-02234.pdf>. Luettu 26.1.2020.

Poliisi 2020. Terrorismivarojen hallinnollinen jäädyttäminen. https://www.poliisi.fi/rikokset/rahanpesun_selvittelykeskus/terrorismin_rahoituksen_torjunta. Luettu 26.1.2020.

Rahanpesun selvittelykeskus 2018. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2018. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polii-siwwwstructure/78691_Rape_2018_Vuosikertomus.pdf?ca69bb3f14a2d688. Luettu 27.1.2020.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Sahavirta, Ritva 2008. Rahanpesu rangaistavana tekona. Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki.

Teittinen, Paavo 2015. Nordea saa Ruotsissa miljoonien seuraamusmaksun rahanpesuun liittyvistä puutteista. Helsingin Sanomat 19.5.2015. <https://www.hs.fi/talous/art-2000002825156.html>. Luettu 25.1.2020.

The Panama Papers: how the world's rich and famous hide their money offshore. 2016. The Guardian. 3.4.2016. <https://www.theguardian.com/news/2016/apr/03/the-panama-papers-how-the-worlds-rich-and-famous-hide-their-money-offshore>. Luettu 25.1.2020.

Tietosuojavaltuutetun toimisto 2018. Usein kysyttyä EU:n tietosuojasetuksesta. <https://tietosuojafi.fi/gdpr>. Luettu 16.2.2019.

Toivonen, Terhi 2017. Kahden ruotsalaispankin veroparatiisitutkintaa jatketaan – Nordealle ja Handelsbankenille ei lisärapsuja. Yle Uutiset 17.3.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9517574>. Luettu 25.1.2020.